

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

11

2022

ročník 74

Cena 40 Kč

Ilustrace: Kristýna Píňhalová

SOUČASNÁ LITERATURA

- Současná severská literatura

DEZINFORMACE

- Svět dezinformací
- Česká dezinformační scéna
- Akademie mediální gramotnosti

Konference *Knihovny současnosti 2022*

- Ocenění Bibliotheca inspirans
- Pohled účastníků

Cyklus o krajanských knihovnách

- Víme o nich?

Knihovny v novém

- Kulturní centrum Klášterec nad Ohří
na principu udržitelnosti

Příloha „Děckaři děckařům“
Jinakost a hendikep

Známe Knihovnu roku 2022 a další oceněné s. 397–399
Alena Wachtlová (vlevo), knihovnice z Dolních Chaběr, po převzetí ocenění Knihovna roku 2022; vpravo starostka městské části Kateřina Šilhová Šafránková

Foto: Linda Jansová

Ředitel frýdecko-místecké knihovny Tomáš Benedikt Zbrank a jeho zástupkyně Irena Liberdová, kteří převzali ocenění Městská knihovna roku 2022 ↓

Foto: Linda Jansová

Kolektiv autorů publikace **Jak řídit knihovnu – cena v kategorii „významný počín“** → Foto: Eva Hořáková

Události – 30. ročník konference Knihovny současnosti s. 391–393
Z galerie vzácných hostů:

↓ ministr kultury Martin Baxa ↓ Barbara Lison, prezidentka IFLA

↑ Mohamed Boufarss z knihovny Dům moudrosti ve Spojených arabských emirátech, jehož vystoupení o knihovně budoucnosti vzbudilo zaslouženou pozornost

Foto: Milan Říský, archiv Sdružení knihoven ČR

Ocenění Bibliotheca inspirans s. 394–396
Zástupci knihoven, které získaly ocenění

Foto: Milan Říský, archiv Sdružení knihoven ČR

- Téma – Dezinformace**
- 383** Svět dezinformací | Barbora Nováková
386 Přehled české dezinformační scény | Michaela Mrázová
389 Akademie mediální gramotnosti | Michaela Čapková
- Události**
- 391** Kulaté výročí konference Knihovny současnosti | Jana Baierová
392 Konference Knihovny současnosti pohledem metodika | Zuzana Kantová
394 Ocenění Bibliotheca inspirans | Aneta Petroušková, Tereza Lišková
397 Známe Knihovnu roku 2022 a další oceněné | Linda Jansová
412 Chování paměťových institucí v kyberprostoru | Monika Benčová
- Inspirace**
- 399** Bibliotrack Chucka Palahniuka | –red–
- Příloha Děckaři děckařům**
- 400** Jinakost není ostuda | Pavlína Lišovská

- P1** TOP knihy na téma jinakost | doporučuje Pavlína Lišovská
P2–P3 Pracovní list – Každý je nějaký, všichni jsme lidi | Pavlína Lišovská
P4 Tipy na didaktické pomůcky | doporučuje Pavlína Lišovská
- Krajanské knihovny**
- 401** Krajanské knihovny – víme o nich? | Lucie Macháčková
Kronika
- 403** Helena Landová z druhé knihovnické generace | Hana Landová
Knihovny v novém
- 404** Kulturní centrum Klášterec nad Ohří na principu udržitelnosti | Adéla Václavíková
- Současná literatura**
- 407** Současná severská literatura | Michal Švec
Audioknižní průvodce 9
- 414** Klasika se neoposlouchá | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
Z knihovny knihovnické literatury
- 417** Zajímavé knižní novinky | Vladana Pillerová
419 Ze světa | Roman Giebisch
420 Literární výročí Prosinec | Milan Valden

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Disinformation**
- 383** The World of disinformation | Barbora Nováková
386 Survey of the Czech disinformation scene | Michaela Mrázová
389 Academy of media literacy | Michaela Čapková
- Events**
- 391** Libraries Today conference: a milestone anniversary | Jana Baierová
392 The Libraries Today conference as seen by a methodologist | Zuzana Kantová
394 Bibliotheca inspirans award | Aneta Petroušková
397 We know the Library of the Year 2022 and other award winners | Linda Jansová
412 The behaviour of memory institutions in cyberspace | Monika Benčová
- Inspiration**
- 399** Chuck Palahniuk's Bibliotrack | –red–
Child specialists to child specialists – supplement – Otherness and handicap
- 400** There's no shame in otherness | Pavlína Lišovská
- P1** TOP books on otherness | recommended Pavlína Lišovská
P2–P3 Worksheet – Everyone is particular in some way, but we are all people | recommended by Pavlína Lišovská
- P4** Tips on didactic aids | recommended by Pavlína Lišovská
- Expatriate libraries**
- 401** Expatriate libraries – Do we know about them? | Lucie Macháčková
Chronicle
- 403** Helena Landová from the second librarian's generation | Hana Landová
Libraries afresh
- 404** Klášterec nad Ohří cultural centre based on the sustainability principle | Adéla Václavíková
Contemporary literature
- 407** Contemporary Nordic literature | Michal Švec
Audiobook guide 9
- 414** A classic cannot be heard too much | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
From the library of librarians' literature
- 417** Interesting new books | Vladana Pillerová
419 From the World | Roman Giebisch
420 Literary anniversaries December | Milan Valden

INHALT

- Thema – Desinformation**
- 383** Die Welt voller Desinformation | Barbora Nováková
386 Ein Überblick über die tschechische Desinformationsszene | Michaela Mrázová
389 Die Akademie für Medienkompetenz | Michaela Čapková
- Ereignisse**
- 391** Ein Jubiläum der Konferenz der gegenwärtigen Bibliothek | Jana Baierová
392 Die Konferenz der gegenwärtigen Bibliotheken aus der Sicht von einem Methodiker | Zuzana Kantová
394 Bibliotheca inspirans Würdigung | Aneta Petroušková
397 Wir kennen die Bibliothek des Jahres 2022 und die anderen mit der Auszeichnung | Linda Jansová
412 Wie sich Gedächtnisinstitutionen im Cyberspace benehmen | Monika Benčová
- Inspiration**
- 399** Chuck Palahniuk's Bibliotrack | –red–
Beilage Kinderbibliothekare für Kinderbibliothekare – Anderssein und Behinderung
- 400** Anderssein ist keine Schande | Pavlína Lišovská
- P1** TOP Bücher über das Thema Anderssein | empfiehlt von Pavlína Lišovská
P2–P3 Arbeitsblatt – Jeder ist anders, wir sind alle Menschen | empfiehlt von Pavlína Lišovská
- P4** Tipps für Lehrmittel | empfiehlt von Pavlína Lišovská
- Landsmännische Bibliotheken in der Welt**
- 401** Wissen wir über sie? | Lucie Macháčková
Chronik
- 403** Helena Landová aus der zweiten Bibliothekergeneration | Hana Landová
Bibliotheken im neuen Mänteln
- 404** Kulturzentrum in Klášterec nad Ohří und der Prinzip der Nachhaltigkeit | Adéla Václavíková
Gegenwartsliteratur
- 407** Gegenwärtige nordische Literatur | Michal Švec
Hörbuch Berater 9
- 414** Klassische Werke hört man nicht zu | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
Aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur
- 417** Interessante Buchneuheiten | Vladana Pillerová
419 Aus der Welt | Roman Giebisch
420 Literarische Jahrestage Dezember | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, někdy člověk způsobí zmatek, ani neví jak. Jednou ke mně přišel náš pan účetní s šanonem v ruce a s otázkou na rtech: *Kam mám ten šanon dát? – No, hele,...* odpovím pomalu, protože přemýšlím, kam vlastně správně patří. Nedopověděla jsem. Účetní se (pro mě z naprosto nepochopitelného důvodu) rázně otočil, odkráčel rychlým krokem a šanon položil na pracovní stůl mé kolegyně. Jmenovala se totiž Helena a moje „hele“ si vložil jako její jméno. A to bylo jen nedorozumění. Což potom, když se mlží nebo dokonce lže se zlým úmyslem nebo se řekne jen část pravdy s cílem škodit! Setkáváme se s těmito jevy dnes a denně, zejména na sociálních sítích. Listopadové téma mapuje právě svět dezinformací. Do problematiky uvádí článek napsaný Barborou Novákovou na základě její diplomové práce, doplňují ho další dva příspěvky, které nám zdaleka ne poprvé připomínají, jak důležitý je v této napjaté době kritický přístup a ověřování informací – tedy činnosti, které by měly být pro knihovníky denním chlebem. A to při práci s dospělými, seniory i dětmi. V článku Michaely Čapkové ze Sdružení VIA se připomíná, že například děti sice umějí od útlého věku pracovat s mobily, ale to ještě nic neříká o tom, zda chápou texty, na které se dívají. Článek popisuje Akademii mediální gramotnosti, formu vzdělávání, kterou Sdružení VIA pro knihovníky zdarma pořádá už podruhé, tentokrát pro Ústecký, Liberecký a Královéhradecký kraj.

Rubrika *Události* vybírá z informačně bohaté podziminí žně akcí a udílení cen, vrátíme se k letošním *Knihovnám současnosti* a do Zrcadlové kaple Klementina, k vyhlášení Knihovny roku a dalším oceněním. Příloha pro „děckaře“ je zaměřena na odlišnost, „jinakost“, a to se vší její rozmanitostí a nesnadnou uchopitelností. Jak široké je samotné téma, tak pestrý je výběr knih, pomůcek a her. Ráda upozorňuji na novou rubriku o krajanských knihovnách v zahraničí, která přináší a ještě v dalších číslech přinese zajímavé a nové informace o těchto průkopnických a často v nelehkých podmínkách působících institucích. Z domácích knihoven nahlédnete tentokrát do Klášterce nad Ohří, tam vytvořili novou moderní knihovnu jako součást tamního kulturního centra. Kreativně a udržitelně – nebouřali, obstarovali. Přehled o zahraniční literatuře se obsáhle a fundovaně zaměřuje na severské země a cyklus o audioknihách přináší klasiku.

Věříme, že si z pestré nabídky článků vyberete a že strávíte se *Čtenářem* klidné a příjemné chvíle.

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

11 | 2022 | ročník 74

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová Trachtová, Mgr. Martina Košanová, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, Mgr. Michaela Mrázová, PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Krejčí Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994. Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98. Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojčíslu 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojčíslu 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 7. 11. 2022.

Číslo vyšlo 14. 11. 2022.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Dezinformace

Svět dezinformací

Pojem dezinformace v poslední době velice rezonuje společností. Nejvíce dezinformací se týká onemocnění COVID-19 a vojenské invaze na Ukrajině. Přestože by si někdo mohl myslet, že tato problematika a tomu blízké pojmy jsou vcelku jednoznačné, nemusí tomu tak úplně být.

KLASIFIKACE A TYPOLOGIE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Prvotně je třeba definovat vůbec samotné informace, které vycházejí z latinského slova *informare* neboli *informovat* či *formovat*. Obecně by se tedy dalo chápat, že informace jsou jakési formulace našich myšlenek, které dále sdělujeme a přejímáme za své natolik, že se z nich stávají znalosti.

V tento moment však dochází k jakémusi problému, a to že informace nemusí být vždy jen pravdivé. V těchto případech můžeme hovořit o pojmech dezinformace a misinformace. Jakýmsi oddělenějším pojmem je pak malinformace.

Dezinformace lze chápat jako nesprávné či záměrně lživé manipulativní informace, které mají za cíl poškozovat nejen samotné osoby, ale i instituce či státy. Dochází k nim nejen prostřednictvím internetu, ale i mimo něj, a to v textové a multimediální podobě i za pomoci ústního šíření. Osoby, které je šíří, disponují rozmanitými znalostmi, vzděláním i věkem. Vysvětlení původu slova dezinformace se napříč zdroji liší. Některé zdroje uvádějí, že jde o pojem z ruského jazyka – *desinformacija*, některé naopak tvrdí, že jde o latinský pojem ze slov *de* *informare*. Za jedno z největších nebezpečí do budoucna týkající se dezinformací lze pokládat právě obsah multimediální, který je snadno uvěřitelný, ale zároveň snadno padělatelný (například tzv. deep fake videa, ve kterých lze audiovizuálně nasimulovat řeč jakékoliv osoby).

Misinformace jsou neúmyslně šířené nepravdivé informace, které nemají za cíl nikoho poškozovat ani ho velebit. Tyto zavádějící informace však může mnoho lidí pokládat za pravdivé, a tak dojde k negativnímu ovlivnění názorů či rozhodování. Výsledný efekt se, i když to tak nebylo zamýšleno, může velice blížít samotným dezinformacím.

Odlišným pojmem jsou již zmíněné **malinformace**, které sice pravdivé jsou, ale mají za cíl poškodit osoby, instituce, ale i státy, stejně jako dezinformace. Jde o škodlivé informace, které mohou být chápány jako únik dat, obtěžování, ale i nenávislné výroky.

Obecně můžeme tedy hovořit o informacích lživých a škodlivých. Za lživé lze pokládat misinformace (se zavádějícím obsahem) a za škodlivé lze pokládat malinformace, které chtějí, byť pravdivými informacemi, poškozovat svůj cíl. Dezinformace ve společnosti rezonují nejen svou škodlivou, ale i nepravdivou částí.

CÍLE A PŮSOBNÉ DEZINFORMACÍ

Dezinformace mohou být vytvořeny a šířeny s různými cíli, které se dokonce mohou různě doplňovat. Samozřejmě mezi nejčastější, a dokonce by šlo říci za nejzákladnější cíl lze pokládat samotné utvrzení v názorovém přesvědčení. Mezi další cíle se obvykle zařazuje finanční zisk, osobní úspěch, diskreditace, polarizace či podryvání autorit. Existuje jich však nepřeberná množství a toto je jen výčet hrstky z nich.

Finanční zisk zaručují v prostředí internetu především tzv. clickbaity. Jde o popisky, které čtenáře příspěvků, ale i obecně uživatele (např. sledující YouTube) natolik zaujmou, že chce vědět více, a tak si daný příspěvek zobrazí („klikne na něj“). Dochází tak k oklamání, jelikož mohou být samotné nadpisy „přestřelené“, a to naprosto záměrně. Napříč prostředím dochází k regulaci a snahám o potlačení tohoto trendu. Kromě toho zajišťuje vysokou ziskovost i reklama, která je součástí dezinformačních příspěvků, proto existují organizace, které se snaží radit v tom, kam sebepropagaci dávat, a kde se jí raději vyhnout.

Osobní úspěch, jak už samo o sobě sousloví napovídá, se týká především prosazení dezinformátorů mezi ostatními, s jakýmsi vlivem na společnost. Může jít i o pseudoodborníky, kteří se nadšeně vyjadřují k jim nepříslušejícím oborům. To může mít za následek tzv. iluzi znalců, kdy příjemci dezinformací přestávají věřit autoritám či tradičním médiím. Vytvářejí si toxické pouto právě na tyto pseudoodborníky, kteří říkají jakousi šokující „pravdu“.

Diskreditace spočívá především v poškození médií, která tím ztrácejí důvěru příjemců informací, dobrou pověst, ale i spolehlivost. Samozřejmě nemusí jít jen o poškození médií, ale (jak je tomu celkově u dezinformací) mohou to být i samotné osoby či instituce. Důvěra je silné pouto, a pokud se jednou zpretrhá, už nikdy nemusí být ve stavu jako předtím, což si dezinformátoři velmi dobře uvědomují.

Cílem **polarizace** u dezinformací je názorově rozdělená společnost, a to až do extrémního názorového vyhranění, kvůli kterému vznikne mezi jednotlivými skupinami propast. Není poté divu, že se mezi lidmi pod tíhou anonymity vytrácí slušnost a konstruktivní dialog, když dezinformace přímo poštvávají osoby proti sobě. Vrcholem všeho jsou komentáře pod příspěvky na internetu, které jsou plné nadávek a **trollů**. Za trolly, kteří polarizaci vytvářejí, lze pokládat účastníky diskuzí, kteří vyprovokují účastníky nepravdivým a nerelevantním obsahem k právě již zmíněným vyhraněným reakcím. Tato činnost se označuje jako trolling. Významný vliv mají i sociální bubliny, ve kterých se nepochybně každý nacházíme a které nás utvrzují ve společných přesvědčeních.

Posledním zmíněným cílem je **podrývání autorit**. Více se objevuje v případě podrývání autority jednotlivých územních celků. Občané ztrácejí důvěru ve státní instituce, politiky, ale i vytvořená společenství států. Dezinformace je poškozují natolik, že se poté ve společnosti vytváří jakýsi odboj právě proti těmto správním uskupením.

ŠÍŘENÍ DEZINFORMACÍ

Dezinformace se šíří v nejrůznějších odvětvích mnoha způsoby. Jediná věc, která je spojuje, je rychlost. Dnešní doba jim velice nahrává a záměrně lživé informace se napříč společností šíří neuvěřitelnou rychlostí. Nelze však tvrdit, že by se šířily jen na internetu v jakémisi online světě, ale šíří se velice i mimo něj. Lživé informace na internetu mohou šířit dva typy uživatelů. Ti, kteří to dělají jako náplň svých potřeb a cílů (tj. experti), a ti, kteří z toho mají spíše zábavu či pod vlivem obav posílají informace dál (tzv. laikové).

Dezinformace můžeme najít na mnoha místech. Mezi nejznámější bezpochyby patří tzv. dezinformační weby (též označované jako alternativní), sociální sítě a e-mailová komunikace.

Dezinformační weby jsou trendem nejen v České republice, ale i mimo ni. Mezi nejznámější patří tzv. prokemelské, jež usilují o diskreditaci západních aliancí (např. NATO či EU). Velkým problémem pro společnost, který se těchto webů týká, je jejich dosah, jenž je mnohdy srovnatelný s mainstreamovými médii. Příspěvky na nich bývají lživé, neobjektivní a jsou plné strachu, který je velice mocným nástrojem. Regulace webů je na jednu stranu potřebná, přesto je ale i nesnadná. V nedávné době došlo dokonce k vypnutí části z nich, což však žádní odborníci nedoporučují z dlouhodobého hlediska. Může to totiž přímo přivádět k pohybkům pochybovat.

Sociální sítě jsou celosvětovým fenoménem, který nepoužívá denně jen mladá část populace. Není tedy žádným překvapením, že sítě mohou masy lidí využívat jako vlastní a jediný zdroj „seriózních“ informací. Podle statistik to však není problém pouze u občanů České republiky, ale

i jiných sousedních zemí. Tlak na uživatele se stále stupňuje a za pomoci multimediálního obsahu má významný dosah. Nepopiratelnou výhodou je ale i snadnost a dostupnost těchto sítí.

E-mailová komunikace se ani dnes nepokládá za „mrtvou“. Pracovní povinnosti a osobní zájmy nás stále nutí e-mail používat; k základní komunikaci se však již nepoužívá natolik masově jako v minulosti. Stálíci v této komunikaci jsou ale řetězové e-maily, u kterých mají zásadní vliv jejich odesilatelé a nepochybně i obsah. Za hlavní cíl se označují senioři, kteří se s nimi setkávají velice často a mohou jim vzhledem k důvěřivosti snadněji uvěřit.

OCHRANA PŘED DEZINFORMACEMI

V případě ochrany před dezinformacemi neexistuje žádný zaručený lék, jenž by nás jich jako společnost zbavil jednou provždy. Obecně však platí, že je třeba z naší strany nejen boje aktivního, ale i pasivního. Ač to pro některé může znít nemožné, i osoba jako jednotlivec může dokázat velké věci v oblasti boje s dezinformacemi. K základní činnosti, ne však samospásné, lze zařadit fact-checking a kritický přístup.

Fact-checking je ve své podstatě ověřováním a kontrolou informací, které ve společnosti zaznívají. Příjemce tak nezačne informaci v rychlé návaznosti šířit, ale nejdříve si ji i za pomoci kontextu ověří ve více zdrojích. **Kritický přístup** naopak znamená proces myšlení, při kterém se příjemce snaží potlačit své emoce a poodstoupit od svého zaujetí. V případě obojího jsou snahy zařadit tyto činnosti i do vzdělávání a osvojit si tak tento způsob chování.

Těmto základním přístupům napomáhají i weby, které usilují o obranu před dezinformacemi. Mezi obecně známé patří Hoax.cz (web s databází nepravd), Demagog.cz (web s rozbory výroků politiků) či Manipulátoři.cz (web vyvracející a zveřejňující nepravdy). Existuje jich však mnohem více a různé se svým zaměřením doplňují. U sociálních sítí a vyhledávačů je situace poněkud složitější. Na jednu stranu se uživatelé dožadují nulové cenzury a svobody slova, na stranu druhou se právě tím dávají prostor záměrně lživým informacím. Sociální sítě se snaží proti záměrně lživým informacím vystupovat odpovědně, přesto však odborníci nesouhlasí s tím, že by tento jejich cíl byl naplněn. Mezi alespoň částečné řešení lze zařadit ikonu upozornění na nepravdivé informace či sankce v podobě zamezení funkčnosti účtu uživatele. U vyhledávačů také nejde o snadné kroky. Pokud by měla být zdůrazněna kvalitně vytvořená funkcionální vyhledávače Seznam.cz, šlo by bezesporu o jeho upozorňování výstražnou hláškou během vyhledávání.

SITUACE V ZAHRANIČÍ

Napříč státy je situace víceméně srovnatelná. Existují samozřejmě i premianti, jež se v boji s dezinformacemi dostali výrazně dál a svůj potenciál využívají opravdu naplno. Odborníci pokládají za největšího premianta Finsko. To je dáno i jeho snahou rozvíjet kritické myšlení dětí už od nízkého věku. Pokud by se však mělo mluvit o dezinformacích, ty jsou i vzhledem k provázanosti dnešní doby velice podobné, až srovnatelné. Samozřejmě se ve světě vždy spíše šíří palčivější témata než ta, která nejsou takřkajíc „na pořadu dne“. Reakce na dezinformace se však napříč zeměmi liší. Navíc, pokud se jedná o zemi, kde nemají občané dostatečný přístup k informacím, může jít o výraznou dezinformační propagandu.

BARBORA NOVÁKOVÁ | novb12@vse.cz

Pozn. red.: Příspěvek vychází z bakalářské práce NOVÁKOVÁ, Barbora. *Fenomén dezinformací v medicíně*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2022.

Přehled české dezinformační scény

Jak vypadá česká dezinformační scéna? Jakými kanály se šíří? A jací jsou její aktéři? Tento text si neklade za cíl vytvořit komplexní analýzu, ale pokouší se spíše o zjednodušený přehled se záměrem upozornit na některé jevy.

Jedno z možných pojmenování současného světa je doba postfaktická. Jak toto označení vysvětlit? Ústavní soudce Vojtěch Šimčík to ve svém textu pro *Respekt* z 1. 11. 2019 vysvětluje takto: *Slovo lež se přestalo používat. Říká se nepravda nebo v horším případě alternativní fakta.* Nežádka se (nejen) v českém mediálním prostoru setkáme s pojmem **dezinformace** (systematické či úmyslné klamání) či **misinformace** (neúmyslně nesprávná informace). (Pozn. red.: Obširněji se těmto pojmům věnuje předchozí článek Svět dezinformací, s. 383–385.) Často jsou tyto dva pojmy uváděny v souvislosti s **propagandou** (cílené šíření informací a myšlenek). A důležitý je také pojem **narativ**, což je vyprávění, ve kterém se popis a výklad události nebo skutečnosti podřizuje určitému záměru.

NARATIVY

Mezi tradiční narativy, se kterými se můžeme setkat, můžeme zařadit ty, které se týkají např. Evropské unie, vlády ČR, onemocnění covid-19 či mezinárodní politické situace, zvláště v souvislosti s vojenským konfliktem na Ukrajině.

Pro ilustraci můžeme uvést narativy, které se šířily v průběhu září 2022. Jsou to doslovné citace zachycené na sociálních sítích a v řetězových e-mailech:

- »Pryč s vládou! Na Václaváku se právem bouřili obyčejní lidé – žádná pátá kolona. Média lžou, premiér nás zesměšňuje. Jdeme dál!«
- »Vláda je nekompetentní, neschopná a neodborná. Jsou to lokajové EU a USA.«
- »Energie jsou drahé, vláda nemá žádný plán. Svými kroky z nás dělá nesuverénní stát.«
- »Rusko je neporazitelné a zvítězí. Dodržuje mezinárodní humanitární právo. Ukrajinská ofenzíva je neúspěšná. Sankce proti Rusku je třeba zrušit.«¹

SOCIÁLNÍ SÍTĚ

Rychlost šíření nejrůznějších informací pomocí sociálních sítí je řadí mezi nejsilnější nástroje dezinformátorů. Převažující sociální sítí je v našem prostředí Facebook. Na něm existuje nepře-

ID	Předmět	Štůby	Zmínění	Datum
19738	Ukrajinka Ludmila k současné situaci to si přefčte všichni TO JE DÍLO	USA, uprchlíci, politika česká, bezpečí, Remevo, bezpečnost, EU, sociální problémy, vláda, Ukrajina	Ukrajina, Evropská unie, Petr Fiala, Remevo, USA, česká vláda, uprchlíci	2022-09-24 09:42
19737	Kdo financuje kampaň generála ve výstřelbě Petra Pavla?	USA, politika česká, NATO, prezidentské volby	Pro bezpečnou budoucnost, Radio Hlávský, Petr Pávek, Petr Kolář, NATO, USA, František Vládek	2022-09-28 15:51
19736	Jídlo - PŘEPOSÍLEJ, kam jen můžeš!!!	dlh bylo lip, EU	Jaroslav Štívec, Rusko, Vladimír IJK Leden	2022-09-29 20:57
19735	Jak nás zaplavuje dobro ze Západu	USA, Rusko, Německo, Česká televize, Čína, islamismus, EU, Někdo, LGBT, vláda, Západ, Věda, ODS, Zbraně, terorismus, gender	Adam Hitler, Josef Vostar/Nový Státní, Karl Marx, Friedrich Engels, Édouard Duboulet, Petr Fiala, Demitro Mussolini, Janub Janča, ODS, Václav Moravec, migrace, Západ, Neníta Chamberlain	2022-09-29 21:45

Kvízka z databáze řetězových e-mailů

¹ https://cesti-elfove.cz/wp-content/uploads/FB_01_09_22.pdf

Subjekty podporované na dezinformačních webech:

berné množství skupin, které aktivně šíří nenávistné narativy, dezinformace a podněcují své členy k protisystémovým aktivitám.

Se začátkem konfliktu na Ukrajině jsme také mohli sledovat proměnu skupin, které vystupovaly proti vládním protiepidemickým opatřením a záležitostem okolo onemocnění covid-19, na skupiny, které obhajují a podporují kroky Ruské federace na Ukrajině a aktivně šíří válečnou propagandu. Například skupina *Neočkovaní CZ SK* se na začátku ruské invaze změnila na *Pro mír: Ne válce*.

ŘETĚZOVÉ E-MAILY

Dominantní cílovou skupinou pro šíření dezinformací pomocí řetězových e-mailů jsou senioři. Uvádí se, že až každý pátý se aktivně podílí na jejich šíření a 40 % informace v nich vůbec neověřuje. Důvěřují odesílatelům; nejčastěji jde o jejich známé či příbuzné.² Senioři však nejsou výhradními šířiteli.

V e-mailech se často vyskytují výzvy k přeposlání, expresivní výrazy, vykřičníky apod. Vždy jde o zaručeně pravdivé informace, které údajně odhalují lži, konspirace a politické záměry různých osob a států. Měsíčně je zachyceno okolo 500 nových e-mailů, které obsahují dezinformace.

WEBY

Z hlediska obsahu se na dezinformačních webech setkáváme s vysoce různorodým obsahem, nesoudržnými narativy a někdy až protichůdnou argumentací. V první řadě se jedná o prokremelský narativ postavený na dichotomii „hodného“ Ruska a zavrženého Západu. S ním se někdy mísí argumentační linie hájící pozice Pekingu a jeho ekonomické zájmy.

Mezi přední české weby, které jsou považovány za šířitele dezinformací, můžeme zařadit Aeronet, Protiproud, Česko bez cenzury, Voxpopuli blog, První zpráva, Czech free press, Exanpro či Skytá pravda. Zmíněné weby byly také „vypnuty“ na začátku března v souvislosti s válkou na Ukrajině. Toto rozhodnutí vzešlo od bezpečnostních složek státu. Zdůvodněním byla obecná bezpečnost státu.³ Informace zveřejňované na uvedených webových stránkách se cíleně nezakládají na pravdě a jasně podněcují nestabilitu ve společnosti. Jejich činnost je dlouhodobá a intenzivní, válka na Ukrajině jejich aktivitu ještě akcelerovala.

² <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/102-starci-na-netu-2017-2018/file>

³ <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-kdo-dal-pokyn-vypnout-dezinformacni-weby-stopy-miri-k-tajnym-sluzbam-191430>

ČEŠTÍ ELFOVÉ

Detailněji se na přehled české desinformační scény můžete podívat v pravidelném monitoringu Českých elfů⁴, jejichž materiály byly využity i při přípravě tohoto textu. Čeští elfové monitorují aktivity, jejichž cílem je podpora zájmů Ruské federace nebo Čínské lidové republiky. Sledují facebookové skupiny, hromadné e-maily, weby a další zdroje.

Je to občanské hnutí, které mapuje, analyzuje a aktivně bojuje proti cizím dezinformačním kampaním na českém internetu. Volnou inspiraci našli v podobném hnutí Elfů z pobaltských republik, kteří už léta bojují proti ruským hybridním a dezinformačním operacím.

MICHAELA MRÁZOVÁ | michaela.mrazova@msvk.cz

Obr.: cesti-elfove.cz

⁴ <https://cesti-elfove.cz/>

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Neprofesionální knihovny**
 - Být jiný
 - Jak „prodat“ knihovnu
- **Manifest IFLA/UNESCO s komentářem**
- **Cena MARK 2022**
- **Cyklus o současné literatuře: překlady ze španělské a hispanoamerické literatury I**
- **Muzeum literatury**
- **Cyklus o krajských knihovnách: Popelky mezi českými knihovnami**
- **Vánoční pohádky**
- **PŘÍLOHA pro knihovníky dětských oddělení, tentokrát zaměřená na mediální výchovu**
a další materiály.

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli!

Akademie mediální gramotnosti

Pro knihovny je nezbytné umět rozpoznat dezinformaci. Téma dezinformací je pro ně důležité. Bývají totiž často jedním z prvních míst, ve kterých se malý čtenář s informací svázanými do knih seznámí. Tomuto účelu právě slouží Akademie mediální gramotnosti. To, že děti umějí pracovat s mobilem, ještě neznamená, že chápou text, který se k nim skrze obrazovku telefonu dostává, tvrdí Michaela Sehnalová z Knihovny Václava Čtvrťka v Jičíně.

A právě proto se ona a desítky dalších lidí zapojily do minulého ročníku Akademie mediální gramotnosti (AMG), ve kterém získávali znalosti o tom, jak funguje svět internetu a médií a jak se vyznat v záplavě protichůdných zpráv. V letošním roce je AMG opět otevřená, stejně jako školy a neziskové organizace. Je úplně zdarma a tentokrát se specializuje přímo na ty, kteří s dětmi a mládeží pracují.

Dětské oddělení Knihovny Václava Čtvrťka v Jičíně zdaleka nepůjde jen knížky. Je to živé centrum, ve kterém se pořádá řada akcí pro nejmenší i pro ty o něco starší – od pravidelných klubových setkání přes kreativní workshopy až po společné výlety. Jeho vedoucí Michaela Sehnalová se s mladými čtenáři pravidelně vídá a při setkáních si všimla, že i když jsou často velmi technologicky zdatní, mnohdy nerozumí informacím, které se k nim dostávají. *My jako starší generace máme často pocit, že pokud dítě vyrostlo s mobilem nebo tabletem v ruce, všechno ovládá a zná. Ale práce s informacemi je založená na čtenářské gramotnosti – a tu je potřeba pěstovat, vysvětluje.* To byl také jeden z důvodů, proč se do AMG přihlásila. *Knihovníci jakožto informační pracovníci by měli umět s informacemi zacházet, měli by umět informace vyhledávat, posuzovat a ověřovat je. Myslím si, že pro knihovníka je práce se zdroji primární. Ať je to kniha, nebo internetový zdroj, je potřeba umět se v nich orientovat, dodává.*

POZITIVNÍ I ODVRÁCENÁ STRANA KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ

AMG pořádalo Sdružení VIA, které se věnuje technologiím pro dobrou věc. Administruje třeba program TechSoup, který poskytuje veřejným knihovnám a neziskovým organizacím přístup k výhodnému softwaru a hardwaru, nebo Meet and Code, díky němuž knihovny a neziskovky mají možnost získat finance na programovací akce pro děti. K tomu si před dvěma lety přibralo projekt AMG, ve kterém se zabývá i nástrahami, které s sebou digitální komunikační nástroje nesou. *Díváme se, jak technologie mohou pomoci neziskovkám také z pohledu dopadu na společnost. Do toho nám zapadá téma mediální gramotnosti, které je silně propojené s rozvojem technologií a hlavně prodlužováním dosahu, který umožňují, řekla pro Svět neziskovek ředitelka Sdružení VIA Radka Bystřická.*

NEJVÍCE OCEŇOVANÉ SEZNÁMENÍ S OSTATNÍMI ÚČASTNÍKY

Minulý běh se věnoval tématům, jako byla výuka o dezinformacích nebo komunikační strategie proti fake news. Účastnilo se jej několik desítek lidí z celé ČR. *Informace, které jsme dostali, byly přehledné, získali jsme spoustu materiálů, ze kterých můžu pořad čerpat. Kdykoliv potřebuji, tak se do nich podívám, vytvořím si z nich podklad třeba pro besedu s dětmi. Z Akademie těžím dodneška. A budu z ní těžit pořád, ohlíží se za absolvováním Akademie Michaela Sehnalová. Z AMG později vzešly samostatné projekty; v Jičíně takto během pandemie zorganizovali řadu besed pro děti. Úplně skvělý byl networking, s některými účastníky jsem v kontaktu a společně jsme dělali různé*

aktivitu. Například jedna účastnice projektu přijela za námi a vedla seminář pro seniory, pochvaluje si Michaela Sehnalová.

DVĚ SETKÁNÍ, DESET WORKSHOPŮ A OSM HODIN KONZULTACÍ

V tomto roce se otevírá nový ročník AMG, který se tentokrát bude zaměřovat vyloženě na ty, kteří pracují s dětmi a mládeží do 17 let. Vše v polovině října 2022 zahájilo úvodní seznamovací setkání. Následovat bude deset online workshopů na nejrůznější zajímavá témata. Účastníci se například dozvědí, zda a jak naše psychologické vlastnosti ovlivňují to, že podlehneme dezinformacím, nahlédnou pod pokličku české dezinformační scény nebo se seznámí s ověřováním informací neboli fact checkingem. A speciální péče bude věnována tématu vzdělávání. Workshopy budou probíhat online od října 2022 do března 2023. Následně budou mít přihlášení k dispozici osm hodin konzultací a mentoringu s odborníky. Společně s nimi budou probírat chystané projekty, získají od nich zpětnou vazbu nebo se dozvědí, s kým by mohli spolupracovat a kde získat finance a další informace. Vše bude ukončeno v květnu 2023 na závěrečném setkání. *Určitě Akademii doporučuji, byla to skvělá zkušenost. Potkala jsem se s úžasnými lidmi, lektori byli dokonalí, informace, které jsme získali, můžeme využívat dál a pracovat s nimi. Je to školení, které dá člověku hrozně moc,* dodává Michaela Sehnalová.

OTEVŘENO PRO KNIHOVNY, KTERÉ SE CHTĚJÍ ROZVÍJET

Lektory jsou i tentokrát zakladatelka Genesis Aneta Bednářová, zakladatelka agentury Storyhunters a komunikační expertka Lucie Nemešová a mediální teoretik a praktik a mluvčí Českých elfů Bob Kartous. A jaké jsou podmínky pro přihlašování? Akademie je letos regionálně vymezená. Protože organizátoři chtějí znalost o médiích a informacích dostat i mimo centra, specializují se letos na Ústecký, Liberecký a Královéhradecký kraj. V následujících ročnících se eventuálně soustředí na další kraje. Přihlášky je možné podávat pomocí webového formuláře na <http://akademiedigitalnigramotnosti.cz/>. Celá AMG, včetně ubytování a stravy na setkáních, je zdarma. *Knihovny, které se chtějí rozvíjet, chtějí pracovat s novými médii a hovořit o nich s dětmi, udělají rozhodně dobře, pokud se přihlásí,* doporučuje Michaela Sehnalová z jičínské knihovny.

MICHAELA ČAPKOVÁ | michaela.capkova@sdruzeni.cz

Události

Letošní jubilejní 30. ročník konference *Knihovny současnosti*, pořádaný jako tradičně SDRUK, proběhl ve dnech 13.–15. 9. 2022 a měl podtitul *Knihovna a její role ve společnosti*. Stejně jako v předchozích letech byla domovem této události Olomouc, konkrétně Pedagogická fakulta Univerzity Palackého. Přinášíme hodnocení akce z pohledu dvou účastnic; zajímavý je pohled metodičky, co si z programové nabídky konference vybrala. Letos zde také poprvé proběhlo předávání ocenění Bibliotheca inspirans, tyto informace jsme vyčlenili do samostatného bloku. Udělování Medailí Z. V. Tobolky a představení jejich nových laureátů bylo prezentováno již samostatně v minulém čísle *Čtenáře* (č. 10/2022, s. 354–355). **REDAKCE**

Kulaté výročí konference *Knihovny současnosti*

Podtitul letošního ročníku zněl **Knihovna a její role ve společnosti**. Organizátoři slibovali zamyslení nad otázkami jako: *Umíme zodpovědnou roli knihoven v dnešní době sehrát? Co nám v tom brání? A máme vůbec správný scénář?* Spektrum příspěvků bylo pestré, a tak bylo možné dohromady poskládat mozaiku, která komplexní otázku akce (minimálně částečně) zodpověděla.

Konference lákala na následující témata: Knihovny jako prostor, Knihovny a inkluzivní design, přístupnost knihoven, Knihovny a celorepublikové projekty, Není malých knihoven, Knihovny a vzdělávání (s důrazem na mediální gramotnost), Knihovny a vzdělávání – Bojíte se? Zvládneme to! a Knihovny a demokracie. Formátově nabídla jak přednášky, tak workshopy, a to se zajímavými českými i zahraničními hosty.

Třidenní akce ale nebyla pouze o konferenčních příspěvcích, udělovaly se také medaile Zdeňka Václava Tobolky. Na střeše budovy, kde probíhal raut, hrála kapela a cinkaly sklenice se šampaňským, ale také speciálním knihovnickým pivem, které bylo pro tuto příležitost uvařeno. Důvod k oslavám byl zjevný – již v úvodu zmiňovaných třicet let existence konference.

Vraťme se ale k tomu, co dělá primárně každou konferenci konferencí: k jednotlivým odborným příspěvkům. Jejich seznam a anotace můžete najít na webu sdruk.cz. Zeptala jsem se dvou kolegyně z Městské knihovny v Praze, co je na konferenci nejvíce zaujalo: *Nejvíce mě potěšila přednáška, kterou Beata Holá otevřela blok o inkluzivním designu. V příspěvku zazněly důležité otázky, na které je třeba si odpovědět, chceme-li proměňovat a posouvat služby knihoven. Týkaly se mimo jiné pohledu do vlastních řad. Jaká je naše personální situace? Nesnažíme se dělat víc, než na kolik nám reálně stačí síly? Knihovny potřebují zaměstnance různých povah, různého zaměření, s různým způsobem uvažování. Domnívám se, že personální otázky by měly být – a věřím, že budou – na knihovnických konferencích čím dál častěji skloňované. Že nejde změnit knihovnu bez motivovaných zaměstnanců, víme, ale umíme se stejně dobře jako na uživatele a jeho potřeby zaměřit na naše zaměstnance a jejich potřeby? Pomáháme jim budovat zdravé pracovní prostředí, ve kterém by mohli být efektivní?, řekla k příspěvku, který byl součástí bloku Inkluzivní design, Vendula Bednářová. Jana Květáková*

zase zmínila: *Při přednáškách jsem si znovu uvědomila, jak důležitá je role knihoven v oblasti mediálního vzdělávání. Jak velkou možností jako knihovna máme, abychom se podíleli na zlepšování orientace lidí v mediálním prostoru. A jsem moc ráda, že se to v knihovnách děje.*

Konference měla výjimečně vyrovnané a profesionální příspěvky prezentujících, je proto těžké vybrat jen některé. Ze zahraničních hostů mě osobně nejvíce zaujala přednáška Mohameda Boufarsse, který představil na příkladu knihovny House of Wisdom sídlící v Šardžá, třetím nejlidnatějším městě Spojených arabských emirátů, principy knihoven současnosti – a troufnu si říci také budoucnosti. Velmi doporučuji pro nasátí atmosféry shlédnout web této instituce. Dále pro mě byly významné bloky o mediálním vzdělávání a inkluzivním designu. Přednáška Jaroslava Valúcha *Seniři a fake news – oběti nebo*

partneři? pomohla lépe pochopit komplikovanou realitu dnešní digitální doby a postavení seniorů v ní. V bloku Inkluzivní design došlo na mnohé skupiny obyvatel, které se ke službám knihovny dostávají obtížněji. Projekt *Romaňi Kereka*, přínos zavádění romských asistentů v Knihovně města Ostravy představila Petra Sitárová a Martin Bindatsch, většinu zapojení seniorů se věnoval příspěvek Jarmily Burešové z Knihovny města Ostravy, Věra Chmelárová z Městské knihovny v Praze zase mluvila o začleňování cizinců do služeb knihoven.

Konference *Knihovny současnosti* má tradici, velikost a pestrost, kterou nelze pojmut v jednom článku. Proto doporučuji pro nasátí atmosféry, nových podnětů i podpoření motivace příští ročník navštívit osobně a přesvědčit se o jejich kvalitách na vlastní kůži.

JANA BAIEROVÁ | jana.baierova@mlp.cz

Konference Knihovny současnosti pohledem metodika

První den

Po slavnostním zahájení konference se tradičně předávaly medaile Z. V. Tobolky. Ocenění předával ministr kultury Martin Baxa. Někteří ocenění měli připravenou děkovnou řeč a někteří poděkovali jednou větou, citují: *Jsem dojatý, i když jsem to čekal.*

Následovalo vystoupení zahraničních hostů. Barbara Lison, současná prezidentka Mezinárodní federace knihovnických asociací a institucí (IFLA) hovořila o podpoře globálního knihovnictví pomocí partnerství a spolupráce. Hella Klauser z Německé asociace knihovnických organizací hovořila o spolupráci českých a německých knihoven. Pro mě bylo překvapivým příspěvkem vystoupení Mohameda Boufarsse, ředitele provozu knihovny House of Wisdom ve Spojených arabských emirátech ve městě Šardžá. Dům moudrosti je kulturním centrem, kde se mají potkávat lidé z různých kultur, vzájemně

se učit, poznávat a obohacovat. Mohamed Boufarsse představil knihovnu budoucnosti, která se stará o sociální rozvoj svým programem a službami. Také Vidar Lund, prezident Norské asociace knihoven, ve svém příspěvku hovořil o knihovnách jako o nezávislém místu pro veřejné diskuse, o místu pro setkávání lidí z různých společenských vrstev a nové roli knihoven v místní společnosti.

Nabytí novými vizemi o budoucnosti knihoven jsme se přesunuli na střechu Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Předseda Sdružení knihoven ČR Tomáš Řehák odstartoval večerní veselí, účastníci konference spolu mohli debatovat u dobrého jídla a pít a tento rok nechyběla ani hudba.

Druhý den

Vybrala jsem si blok *Není malých knihoven*. Moji kolegové jsou knihovníci z malých obcí, kde

mnohdy jeden člověk zajišťuje vše, včetně kulturně vzdělávacích programů. A tak není divu, že někdy knihovnickům docházejí síly a inspirace. Často slyším, že děti nechtou a dospělí nemají na čtení čas, a proto do knihovny nechodí. Jinde zas inspirace a síly jsou, ale chybí podpora ze strany zřizovatele. Garantky bloku byly Jana Sikorová z Městské knihovny Znojmo a Jana Tomančová z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně. A příspěvky předčily moje očekávání.

V Místní knihovně Babice pracuje od roku 2016 paní Ivana Bičanová. Knihovna funguje jako komunitní centrum, schází se zde pravidelně Klub maminek, paní knihovnice je trenérkou paměti a pořádá tréninky paměti pro občany Babic i sousedních obcí. Zaměřuje se na práci s dětmi a k tomu vytvořila loutky, knihovnického maskota skřítku Babíka a jeho kamarády. Je členkou klubu tvořivých knihovníků a v roce 2021 získala titul Knihovnicka roku ve Zlínském kraji.

Knihovna Halenkov získala titul Knihovna roku 2020. Knihovnice Marcela Šuláková spolupracuje se základní školou na rozvoji čtenářské gramotnosti. Paní knihovnice také učí český jazyk na druhém stupni místní základní školy a tvrdí, že toto spojení je ideální, protože literaturu vyučuje v knihovně. S místními spolky, jako jsou dobrovolní hasiči, myslivci a turisté, pořádají v obci *Dětský den* a akci *Pes, nejlepší přítel člověka*. Knihovna je vybavena novými technologiemi, jako je PS4, virtuální realita a roboti, které lákají mládež k trávení času v knihovně. Velké lákadlo představuje také knihovnický pes, kterého děti zbožňují. Paní knihovnice zajišťuje i roznáškovou službu všem potřebným čtenářům Halenkova. Obec Halenkov leží na Valašsku a žije zde 2500 obyvatel. Knihovna má otevřeno 25 hodin týdně, ve středu do 19 hodin a nakupuje ročně knihy za 130 000 korun.

Městská knihovna Fryšták se od roku 2011 pojpuje do veřejného sázení stromků, pořádá přednášky a besedy na ekologická témata. Jan Krčma dokázal okolo sebe vytvořit komunitu milovníků literatury a ekologie. V roce 2016 vznikl nápad propojit hudebníky, kteří účinkují na festivalu Fryštácký malý svět, s knihami. Toto spojení se vyznačuje vepsáním věnování nebo autogramu dané hudební skupiny na první stránky knihy, která je s nimi nějakým způsobem propojená. Tyto knihy pak čtenáři nacházejí ve Fryštácké knihovně.

Místní knihovna Litobratřice se nachází v okrese Znojmo a obec má 508 obyvatel. Svými aktivitami se může směle měřit s těmi většími profesionálními knihovnami. Eliška Urbanová vytvořila v knihovně hlavní komunitní centrum obce. Pořádá knižní piknik, Den dětí, Ptačí hodinku a plno jiných akcí. Knihovna je centrem pro maminky a nejmenší děti a pro žáky základní školy, vše je propojeno s podporou čtenářství a lásky k přírodě.

Z těchto příspěvků a mojí práce metodika mi vyplývá, že nejdůležitější v malé knihovně je osobnost knihovníka. Na tomto bloku jsem také sledovala nové trendy ve vybavení malých knihoven; samozřejmostí jsou knihobox, zejména proto, že obsluhuje-li knihovnu jeden knihovník, musí být také někdy zavřená. A jak jedna knihovnice potvrdila, čtenáři opravdu neradi nosí domů knihy, které přišli vrátit.

Poslední, třetí den

Čekala nás moderovaná debata, které se účastnily tyto knihovnické osobnosti: Tomáš Foltýn z Národní knihovny ČR, Hana Landová z České zemědělské univerzity v Praze, Magdaléna Vecková z Knihovny Akademie věd ČR, Tomáš Kubíček z Moravské zemské knihovny a Tomáš Řehák z Městské knihovny v Praze. Debatu zdařile moderoval Saša Michailidis.

Následoval pořad o odkazu některých knihovnických osudů dvacátého století. Pětiminutové video, kde hovořila paní Dita Krausová, „osvětimská knihovnice“ z knihy od Antonia Gonzalese Iturbeho, nás svým pozdravem konferenci až dojala k slzám. Filozof Václav Bělohradský nás zase nutil kriticky se zamyslet spolu s lektorkou programů kritického myšlení Irenou Polákovou.

A nastal konec. Na závěr jsme se zúčastnili prohlídky Arcibiskupského paláce a čekala nás dlouhá cesta do Kladna. Musím přiznat, že konference online jsou často pohodlnější a levnější, ale pokud to bude jen trochu možné, konferenci *Knihovny současnosti* bych měla raději naživo. Přece jen osobní setkání a sdílená atmosféra je nenahraditelná.

Nyní mě čeká nelehký úkol, abych vše, co jsem se dozvěděla, sdílela s malými profesionálními a neprofesionálními knihovnami v regionu Kladno a Středočeském kraji. Těším se na příští ročník konference v Olomouci.

ZUZANA KANTOVÁ | kantova@svkkl.cz

Ocenění Bibliotheca inspirans

Ocenění Bibliotheca inspirans – za originální způsoby mediálního vzdělávání – letos získalo sedm knihoven napříč Českem: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Knihovna Matěje Josefa Sychry Žďár nad Sázavou, Krajská knihovna Karlovy Vary, Městská knihovna Hodonín, Městská knihovna Tišnov, Městská knihovna v Praze a Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě. Knihovny, které svým návštěvníkům pomáhají s lepší orientací ve spleti informací, získaly od Nadace OSF a České spořitelny finanční příspěvek a mediální podporu.

Předání ocenění proběhlo v Olomouci 15. 9. 2022. Nadace OSF ve spolupráci s Českou spořitelnou prostřednictvím ocenění podporuje knihovny, které vzdělávají společnost a zároveň inspirují ostatní knihovny. Letošní první ročník se zaměřil na mediální vzdělávání.

Ocenění knihovnické organizují například besedy o kyberšikaně a klání v počítačových hrách, vymýšlejí šifrovací hry, vzdělávají učitele nebo vedou s dětmi filozofické diskuze o dezinformacích. *Veřejné knihovny jsou centrem vědění, setkávání a solidarity. Lidé, kteří v nich pracují, učí veřejnost pracovat s informacemi. Také vytvářejí prostor pro dialog a celoživotní vzdělávání a jsou důležitým hybatelem lokálního dění,* říká Andrea Studihradová z České spořitelny.

Představení oceněných projektů

Například v Krajské knihovně Karlovy Vary se středoškoláci učí luštěním rébusů a šifrovaček. *Pracují se studenty a vidím obrovský problém v tom, že se nevyznají v informacích a zprávách, které se na ně valí ze všech stran. Chtěla jsem to změnit,* popisuje Eva Vodičková, která je spoluautorkou a realizátorkou vzdělávací hry Crash-FAKE!, a dodává: *Ze strany škol je o tuto hru velký zájem, od loňského listopadu do června si ji u nás zahrálo už 570 studentů z 25 tříd. A inspirují se i ostatní knihovny. Deseti z nich jsem už posílala podrobný manuál, jak hra funguje, aby ji mohly zrealizovat taky.*

Žďárská Knihovna Matěje Josefa Sychry pořádá besedy pro školy i pro seniory na téma Jak

Foto: Petr Kužilek

Krajská knihovna Karlovy Vary

poznat dezinformace a jak informace správně ověřovat. *Hodně používám videa, protože na ně děti reagují mnohem lépe než na hodinové povídky. Vycházím třeba z Kovyho mediálního ringu, což jsou čtyřminutové spoty, kde je vše skvěle vysvětlené. Když děti vidí, že jim informace podává tenhle populární youtuber, tak je berou. Snažím se je co nejvíce zapojovat. Na konci je rozdělím do skupin a rozdám jim články, které mají kriticky zhodnotit právě podle otázek z mediálního ringu,* popisuje žďárskou praxi Kateřina Hošková.

Ostravská knihovna byla oceněna za cyklus akcí nazvaný Máte správné informace?, zaměřený na pedagogy a knihovníky. *Naše oddělení vzdělávání však není velké a víme, že nemůžeme postihnout všechny žáky nebo školy v Ostravě, natož v regionu. Snažíme se proto zintenzivnit spolupráci s pedagogy. Rádi bychom se stali jejich partnery při začleňování mediálního obsahu do výuky. Vytváříme proto programy na míru, střípky aktivit. Do každého předmětu se dá pro-*

Foto: Milan Říský, archiv Sdružení knihoven ČR

Ocenění v prvním ročníku Bibliotheca inspirans

pašovat něco, co by podnítilo kompetence v mediální výchově, vysvětluje Pavlína Tassanyi.

Městská knihovna v Praze zaujala lekcí deFacto, která cílí na žáky druhého stupně a studenty středních škol. *Máme k dispozici reálný článek z médií o hře Fortnite a děti ověřují, jestli se příběh, který je v něm popsán, stal, nebo ne. Hodně pracujeme i s fotkami nebo obsahem, který reálně konzumují. Pracují ve skupinách a s mobily. Zaměřujeme se i na téma kyberšikany nebo fungování reklamy,* popisuje práci s dospívajícími Ondřej Hudeček.

Hodonínská knihovna cílí na podobnou věkovou skupinu, konkrétně se soustřeďuje na seznamování dětí a dospívajících s virtuální realitou a pořádání online turnajů v esportu. *Esportové hry nebo PlayStation nevnímám jako něco negativního. Je to přirozený vývoj společnosti, která je hodně technologicky vybavená. Hry nabízejí příběhy, které děti a dospívající tím hraním zároveň prožívají a zpracovávají. Podobné příběhy najdou i v knihách,* vysvětluje ředitelka knihovny Petra Špačková, která ocenění převzala spolu s kolegou Markem Votrubou.

Tišnovská knihovna vyniká lekcemi pro žáky druhého stupně věnované kyberšikaně, sdílení informací na internetu nebo sextingu. *Pro sedmáky mám například téma kyberšikany a jsem opravdu drsná. Mám zpracované příběhy kon-*

krétních lidí, popisují, co se obětem dělo, jak se při tom cítily a proč si nakonec vzaly život. Na každé lekci je minimálně jedno dítě, které řekne, že se mu něco podobného dělo taky, říká o své práci Edita Hečová.

V českoobudějovické vědecké knihovně pracují s metodou filozofie pro děti, během které se účastníci učí, jak diskutovat a společně přemýšlet. *Mám připravený určitý text. Nejprve s dětmi článek přečteme a pojmenujeme problém. Potom je rozdělím do menších skupinek, v nichž mají za úkol pojmenovat jedno téma, které je v článku zaujalo, a vytvořit k němu otázku, o které by se dalo diskutovat. Ze všech otázek si hlasováním vyberou jednu, o které následně diskutujeme. Cílem je, aby všichni argumentovali a navzájem se respektovali. Tedy neposmívali se a neobraceli oči v sloup. Učíme se slušně oponovat a diskutovat, když s něčím nesouhlasíme. Jdeme pod povrch věcí, hledáme motivace lidí vytvářet a šířit falešné zprávy,* popisuje metodu Václava Medalová Hůdová.

Ocenění práce knihoven

Když se podíváme, co všechno se v tuzemských knihovnách děje, je jasné, že knihovnice a knihovníci odvádějí skvělou práci. Skrze ocenění Bibliotheca inspirans jim dáváme jasně najevo, že si toho vážíme. Byli bychom rádi, kdyby

Městská knihovna Hodonín

si veřejnost i zřizovatelé knihoven podobně jako my jasně uvědomovali, jak prospěšné knihovny pro nás všechny jsou, vysvětluje Tereza Lišková z Nadace OSF, která s knihovnami na rozvoji mediálního vzdělávání dlouhodobě spolupracuje.

O ocenění Bibliotheca inspirans 2022 rozhodla porota ve složení: Tomáš Jindříšek (expert v oblasti marketingové komunikace), Kateřina Jiřinová (expertka v oblasti vzdělávání, kritického myšlení a fungování komunit), Tereza Lišková (koordinátorka programu Nadace OSF a novinářka), Andrea Studihradová (CSR manažerka České spořitelny), Ladislava Zbiejczuk Suchá (KISK, FF MU). Oceněné knihovny získaly balíček fotomateriálů pro média a mikrogrant ve výši 10 000 nebo 20 000 tisíc ro-

run, který využijí pro další rozvoj svých aktivit. V roce 2023 se ocenění Bibliotheca inspirans zaměří na komunitní roli knihoven. Nominační formulář bude stejně jako letos otevřen veřejnosti, návštěvníkům knihoven i knihovnické obci.

ANETA PETROUŠKOVÁ

Další tipy:

— Více o cenění **Bibliotheca inspirans** najdete na webu osf.cz/bibliothecainspirans nebo v animaci dostupné na YouTube tinyurl.com/2022BI.

— Národní knihovna ČR přidala do terminologické databáze heslo **mediální gramotnost**.

— Na české **Wikipedii** vznikl nový portál **Mediální gramotnost**, který na konferenci *Knihovny současnosti 2022* představil Pavel Bednařík, hlavní lektor a metodik Wikimedia ČR. Jde o základní rozcestník informací na podporu mediálního vzdělávání (nejen) v knihovnách. Zapojte se i vy do editace a tvorby hesel!

— Web *konceptce.knihovna.cz* má novou záložku **Mediálka**, která nabízí přehledně seřazené zdroje informací, metodik a námětů, jak vzít v knihovně mediální vzdělávání do hry. Najdete tam také **le-ták**, který ve čtyřech bodech shrnuje, PROČ mediální gramotnost do knihoven patří.

TEREZA LIŠKOVÁ | tereza.liskova@osf.cz

ANETA PETROUŠKOVÁ vystudovala VŠE, obor mezinárodní obchod a ekonomická žurnalistika. Pracovala jako redaktorka časopisů *Marie Claire*, *Maminka* a *Cosmopolitan*, kde byla i editorkou. Od roku 2016 spoluvlastní agenturu I'm PR.

Článek vznikl ve spolupráci s Nadací OSF, která v rámci programu Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím podporuje knihovny v jejich úsilí v oblasti celoživotního vzdělávání veřejnosti zaměřeného na rozvoj mediální gramotnosti a schopnosti rozvíjet dialog v rámci komunit. Posláním Nadace OSF je podpora živé občanské společnosti. Nadace se nebojí otevírat citlivá a opomíjená témata a společně s dárci hledat průkopníky, kteří taková témata budou rozvíjet.

Do čísla přispěli

MgA. Jana Baierová – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Monika Benčová** – Asociace muzeí a galerií ČR ■ **Mgr. Michaela Čapková** – Sdružení VIA ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Linda Jansová, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Zuzana Kantová** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **PhDr. Hana Landová, Ph.D.** – Česká zemědělská univerzita v Praze ■ **Tereza Lišková** – Nadace Open Society Fund ■ **Mgr. Pavlína Lišovská** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Lucie Macháčková** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Michaela Mrázová** – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ **Bc. Barbora Nováková** – studentka Vysoké školy ekonomické v Praze ■ **Ing. Aneta Petroušková** – PR konzultant a copywriter ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **Bc. Adéla Václavíková** – Městský úřad Klášterec nad Ohří ■ **Mgr. Michal Švec** – překladatel z finštiny, literární redaktor, předseda Skandinávského domu ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Lukáš Vavrečka** – Univerzita Pardubice

Události

Známe Knihovnu roku 2022 a další oceněné

Dne 4. 10. 2022 byly v Zrcadlové kapli Klementina slavnostně předány knihovnické ceny – nejenom cena Knihovna roku, kterou od roku 2003 uděluje Ministerstvo kultury, ale také ceny Městská knihovna roku, MARK pro mladé pracovníky knihoven a studenty našeho oboru a rovněž byla předána jedna Medaile Z. V. Tobolky a jedna Cena českých knihovníků.

Ceremoniálem přítomné zkušeně provázel Aleš Procházka, ředitel Městské knihovny Prostějov a zároveň principál prostějovského Divadla Point. Varhanní doprovod zajistil varhaník, klavírista a skladatel Martin Moudrý z Konzervatoře a střední školy Jana Deyla. Úvodní slovo pronesl známý český divadelní a filmový herec Lukáš Hejlík. Důstojný ráz setkání podtrhla přítomnost ministra kultury Martina Baxy.

Foto: Eva Hodišková

Knihovny roku

Předávání ceny **Knihovna roku 2022** v kategorii významný počín v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb uvedla předsedkyně poroty Libuše Nivnická z Knihovny Jiřího Mahena v Brně. Ocenění bylo uděleno Národní knihovně ČR za vydání publikace *Jak řídit knihovnu: příručka pro začínající vedoucí/ředitelé knihoven*, která byla vydána v tištěné i online podobě doplněné o řadu příloh. Na vydání příručky navíc navázaly vzdělávací aktivity pro vedoucí pracovníky knihoven. Podrobnosti o tomto počínu jsou k dispozici na portálu Informace pro knihovny (<https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/rize-ni-knihoven/jak-ridit-knihovnu>).¹

Zvláštní ocenění a diplom v téže kategorii získala Městská knihovna Litomyšl za literárně-naučný projekt TA BOŽENA, který seznamuje obyvatele a návštěvníky měst Litomyšl a Česká Třebová s osobností spisovatelky Boženy Němcové, od jejíhož úmrtí letos uplynulo 160 let. Lite-

První cenu v kategorii základní knihovna získala Místní knihovna v Praze-Dolních Chabrech

rární stezku vzniklou v rámci projektu tvoří celkem osm zastavení, z nichž na každém je odhalena část textu povídky současné spisovatelky Markéty Pilátové (podrobněji viz <http://www.tabozena.cz/>).

Práci poroty pro kategorii **základní knihovna** přiblížil její předseda Radovan Jančář z uherskohradištské Knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana. Na nejvyšší příčce se umístila Místní veřejná knihovna v Praze – Dolních Chabrech, kterou vede knihovnice Alena Wachtlová. Díky její aktivitě se knihovna – mimochodem součást kulturního centra Chaberský dvůr – výrazně podílí na místním kulturním životě, spolupracuje se školami a spolky, připravuje řadu akcí, mj. soutěží, pro různé cílové skupiny a zapojuje se do četných charitativních aktivit.

¹ Pozn. red.: více viz ŠEDÁ, Marie. Rozvoj manažerských kompetencí. *Čtenář*, 2022, č. 9, s. 326–328.

Zaplňená
Zrcadlová
kaple

V kategorii základní knihovna byla také udělena dvě zvláštní ocenění s diplomem, a to Knihovně Smrčná z Kraje Vysočina, kde jako knihovnice působí Lucie Janáková, a Knihovně městysu Choltice z Pardubického kraje, kterou vede Radka Zelenková. Obec Smrčná na Vysočině se bez knihovny musela obejít dlouhých čtyřicet let; knihovnické služby se opět nabízejí od dubna 2021. Zajímavostí je, že knihovna ve Smrčné se stala jednou z prvních obecních knihoven, které se odvážně pustily do půjčování e-knih. Choltická knihovna pořádá řadu akcí pro děti, mj. ve spolupráci s místní mateřskou školou, a díky rekonstrukci realizované v roce 2020 nyní disponuje i čtenářskou terasou. Zapojila se i do projektu *Příběhy našich sousedů* (<https://www.pribehynasichsousedu.cz/pardubicko/pardubicko-2021-2022/brozova-bohuslava/>). Chcete-li se o ocenění Knihovna roku 2022 dozvědět více, doporučuji zavítat na portál Informace pro knihovny (<https://ipk.nkp.cz/knihovnicko-souteze-a-ceny/knihovna-roku/knihovna-roku-2022>).

Práci poroty soutěže **Městská knihovna roku 2022**, tedy ocenění udělovaného SKIP pod záštitou Svazu měst a obcí ČR, přiblížil Vít Richter z Národní knihovny ČR. Do druhého kola soutěže se prosadily městské knihovny v Benešově, České Lípě, Domažlicích, Frýdku-Místku, Novém

Městě na Moravě, Tišnově, Úpici a Valašském Meziříčí. Absolutní vítězkou letošního ročníku soutěže se stala Městská knihovna Frýdek-Místek z Moravskoslezského kraje. Od letošního roku působí v nových prostorách; nabízí mj. učebny či relaxační terasu. Své aktivity zaměřuje na všechny věkové kategorie obyvatel města a spolupracuje prakticky se všemi místními volnočasovými organizacemi. Zájemci mohou prostory knihovny využít i pro coworking či jednání.²

Na druhém místě ji následovala Městská knihovna Valašské Meziříčí ze Zlínského kraje. V nově zrekonstruovaných – a bezbariérových – prostorách Komunitního centra, jehož je správcem, se nachází od roku 2019. Při svých aktivitách se řídí mottem „Knihovna je fajn a pro všechny!“ Za pozornost stojí mj. D-klub, což je klub pro seniory, kteří se zajímají o digitální technologie.

Na třetím místě se umístila Městská knihovna Boženy Němcové Domažlice z Plzeňského kraje. Rovněž působí v nových prostorách, a to od roku 2020. Jde o prostory bývalého pivovaru, v nichž se nyní nalézá i galerie, komunitní centrum, taneční sál, klub a restaurace. Knihovna poskytuje široké spektrum služeb a pořádá řadu různorodých akcí.³ Více informací zjistíte na webu SKIP (<https://www.skipcr.cz/oceneni/mestska-knihovna-roku/13-rocnik-2022>).

² viz *Čtenář*, 2022, č. 7/8, s. 290–291

³ viz *Čtenář*, 2021, č. 6, s. 234–235

Další ocenění

Setkání v Zrcadlové kapli se rovněž stalo příležitostí k předání **Medaile Z. V. Tobolky**, tedy ocenění Sdružení knihoven ČR (SDRUK), Zuzaně Kopencové z Městské knihovny v Praze za významný přínos k rozvoji českého knihovnictví (nemohla ji osobně převzít v Olomouci). Z jejích konkrétních aktivit lze zmínit např. projekt *HISPR*, zaměřený na záchranu historických pragensijních a dalších vzácných dokumentů, nebo *CENTRAL*, jehož cílem je zrychlená katalogizace beletristických novinek vydaných v ČR (pozn. red.: podrobněji viz *Čtenář*, 2022, č. 10, s. 354–355).

Na cenu **MARK 2022** byly nominovány celkem čtyři mladé knihovnice a jeden mladý knihovník (pozn. red.: samostatný příspěvek bude uveřejněn v prosincovém čísle *Čtenáře*).

Cenu českých knihovníků, kterou od roku 2001 uděluje Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP), získala Barbora Čížinská, ředitelka Knihovny města Hradce Králové. Ocenění jí

bylo uděleno za obdivuhodné nasazení, s nímž se věnuje realizaci projektu *S knížkou do života* (Bookstart). Ten je jedním z nejdůležitějších projektů SKIP – svědčí o tom mj. skutečnost, že motivační sady projektu již byly předány desetitisícům dětí, resp. jejich rodičům.

Pro úplnost ještě doplníme, že v červnu letošního roku byla u příležitosti 11. valné hromady SKIP v Ostravě udělena Cena českých knihovníků celkem sedmi významným osobnostem (z toho dvěma in memoriam). Více informací je opět k dispozici na webu SKIP (<https://www.skipcr.cz/oceneni/cena-ceskych-knihovniku>).

Všem oceněným patří velké poděkování za podíl na rozvoji českých knihoven! Poděkování pochopitelně náleží rovněž všem, kteří se podíleli na přípravě a realizaci slavnostního setkání v Zrcadlové kapli, a také sponzorům, tj. firmám Albi, Mindok, Triton a CREW.

LINDA JANSOVÁ | linda.jansova@nlp.cz

Inspirace

Bibliotrack Chucka Palahniuka

„Bibliotrack“ je literárně-hudební pásmo, „sound-track knih“ amerického postmoderního spisovatele Chucka Palahniuka. Vystoupení obsahuje průřez jeho tvorbou: krátké představení obsahu jednotlivých knih je doprovázeno písněmi vzniklými na jejich základě.

Chuck Palahniuk (* 1962) je současný americký postmoderní spisovatel. Věnuje se depresivním tématům na pozadí současné americké společnosti, mnohdy na hranici hororu. Čerpá ze svých vlastních frustrací a novinářské kariéry, jeho díla končí téměř vždy tragicky. Jeho romány zprvu nakladatelé odmítali jako příliš temné a depresivní, brzy se ale staly kultovními. Nejvýznamnějším dílem je jeho prvotina *Klub rváčů* (v originále *Fight Club*, 1996), zfilmovaná v roce 1999 režisérem Davidem Fincherem. Základním tématem téměř všech autorových knih je sou-

časná civilizace, znemožňující prosazení individuality jednotlivců a bránící dosažení smyslu života. Jeho romány mohou být pocítovány jako kontroverzní.

Kytarista a zpěvák českolipské kapely Czech-Out Daniel Jandáč (* 1979) se rozhodl touto formou zhudebnit vybrané texty z knih. S tímto pásmem již vystoupil například v MĚK v Třebíči.

–red–

Jinakost není ostuda

Pestrost jinakosti je stejně rozsáhlá jako naše možnosti jít jinakosti vstříc a nebát se jí. Chce to jen uvažovat o této problematice s nadhledem a nebát se vyjít z komfortní zóny druhým na pomoc.

Problematika jinakosti mnoho lidí děsí. Bojí se něco označit za „jiné“. V tomto slově se však neukrývá jen hanlivý podtext „jiné“ rovná se „bezpodmínečně nedostatečné / špatné / nevhodné / neschopné“ (nehodící se škrtněte), ale skrývá se za ním také obrovská příležitost. Jinakost může být odrazovým můstkem k pozitivním změnám v přístupu k lidem, ke komunikační vynalézavosti, k zapojení kreativního myšlení do procesu přípravy akcí pro lidi se specifickými potřebami či pro lidi procházející nejrůznějšími životními stádii, situacemi či stavy.

Čas od času se setkávám s názorem, že jinakost je v podstatě negativní jev. Za sebe k tomu dodávám, že negativní je často jen přístup k ní. Pokud přijmeme skutečnost, že se setkáme s odlišností, jako osobní výzvu, pak to nejen pro dotčeného jedince, ale také pro nás osobně může otevřít nové obzory a pohledy na život a svět.

Odlišností či jinakostí nemusí být nutně jen postižení či vývojová porucha, i když právě to je jedno z témat, jež se v literatuře pro děti a mládež objevuje nejčastěji (a v příloze několik takových tipů na četbu naleznete), ale můžeme tím mýnit i životní situaci lidí, kteří procházejí domácím násilím, lidí s jiným genderem či jinou sexuální orientací, osob z jiného kulturního či náboženského prostředí apod. Na všechny zmíněné kategorie najdete mezi TOP knihami drobný tip.

Ve středové části přílohy naleznete pracovní list, v němž se pracuje s knihou *Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa* od spisovatele Johna Boyneho, autora mj. knihy *Chlapec v pruhované pyžamu*. V Barnabym se Boyne zaměřil na problematiku normality jako životní normy, která je statická, neměnná a nepřekročitelná. Barnaby si projde těžkou zkouškou poté, co jeho rodina nezvládne právě jeho jinakost. Bavit se s dětmi o tom, co je a není normální, je velmi zajímavé, neboť to s sebou nese příležitost dozvědět se více o jejich vnímání společenských norem, zásad a hodnot. Barnabyho příběh může být odrazovým můstkem k dalším diskuzím či aktivitám různorodého charakteru. Nejvíce při nich vzhledem k problematice budete rozvíjet sociální a personální kompetence.

A abychom dokázali dětem už od útlého věku poskytnout prostor pro všestranný rozvoj, můžete využít k dokoupení do fondu didaktických pomůcek a her tipy na poslední straně přílohy, kde najdete zajímavosti na poli vzdělávacích hraček, které mohou pomoci překonávat nejrůznější vývojové potíže. Jsou tu hry rozvíjející jemnou či hrubou motoriku, hry vhodné pro inkluzi či práci s dětmi s poruchou autistického spektra a mnohé další.

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz
Příští téma přílohy: Mediální výchova

Foto: z archivu P. Okřínové

TOP knihy na téma jinakost

V tomto minivýběru zajímavých titulů najdete knihy, které zpracovávají příběhy hrdinů, kteří svým životem nespádají do kategorie „běžných“ nebo kteří se se svou odlišností učí žít a vyrovnat.

BOYNE, John *Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa*

1. vyd. Praha: Slovar/Brio, 2017. 237 s. ISBN 978-80-7529-390-9

Příběh chlapce, který se vzpírá gravitačním zákonům a jenž zcela narušil poklidný život jedné „normální“ rodiny, dojmá svou upřímnou bezelstností a touhou po pochopení, a to nejen u hlavního hrdiny, ale u všech výjimečných postav, které se v knize nacházejí.
#jinakost #normalita #létání #odlišnosti #předsudky

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=9788075293909>

CALLENDER, Kacen *Felix až navěky*

1. vyd. Praha: Euromedia Group/Yoli, 2022. 305 s. ISBN 978-80-242-8276-3

Být teenager není jednoduché. Být transgender teenager je ještě těžší, natož pokud jste ještě černoch. Ustát svou změnu identity, třeskatý vývoj dospívání a k tomu všemu první lásku a transfobní reakce chce hodně vnitřní síly. Dojemný příběh o hledání a přijetí sama sebe.
#transgender #sebeobjevování #touhapólse

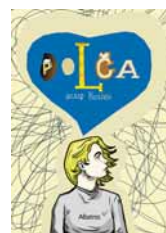

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-242-8276-3>

KUIJER, Guus *Polča*

1. vyd. Praha: Albatros, 2018. 355 s. ISBN 978-80-00-04299-2

Polča je dospívající děvče, žije v Holandsku a chodí do třídy plné dětí z různých etnik. Sama je zamilovaná do chlapce, který má úplně odlišnou víru a kulturní kořeny, což je pro jejich vztah překážkou. Poetický příběh o dospívání v rodině plně pochopení i problémů.
#víra #kulturníodlišnost #drogyvrodině #pochopení #dospívání

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-00-04299-2>

WALTON, Julia *Vzkaz na zdi záchodků*

1. vyd. Praha: Argo, 2019. 247 s. ISBN 978-80-257-2957-1

Adamův život znesnadňuje diagnóza schizofrenie. Vidiny a slyšiny nedovede odlišit od reality a nechce tuto svou obtíž prozradit na nové škole. Když mu zabere léčba, raduje se a dokonce i zamiluje. V tom nejlepším se jeho zdravotní stav ale začíná opět zhoršovat.
#schizofrenie #prvnílásku #diagnóza #tajemství

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-257-2957-1>

BOURNE, Holly *Jsmo všichni sněhové vločky?*

1. vyd. Praha: Slovar/#Booklab, 2020. 381 s. ISBN 978-80-7529-780-8

Mistryně ve zpracování knih s náročnými tématy je autorka Holly Bourne. V této knize se dotýká palčivého tématu duševního zdraví dospívajících a předkládá ho čtenáři bez zbytečných okolků – stejně jako otázku, zda má problém hrdinka, nebo společnost okolo ní.
#duševnízdraví #bipolárníporucha #vyrovnáníse #restart

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7529-780-8>

DREWS, C. G. *Tisíc dokonalých tónů*

Praha: Slovar/#Booklab, 2019. 238 s. ISBN 978-80-7529-785-3

Emotivní příběh chlapce, kterého jeho vlastní matka tyranizuje proto, aby přes něj dosáhla svých snů – být klavírní virtuoskou. Svě nemocí zmařené ambice vkládá do syna a neváhá použít násilí, aby cíl dosáhla, ačkoliv on touží po jiné budoucnosti. Nenávist chlapce vůči matce roste, síla na odpor se objevuje až s ulitou dívkou, do níž se zamiluje.
#domácínásilí #klavír #agresivita #zatrpklost #posedlost

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7529-785-3>

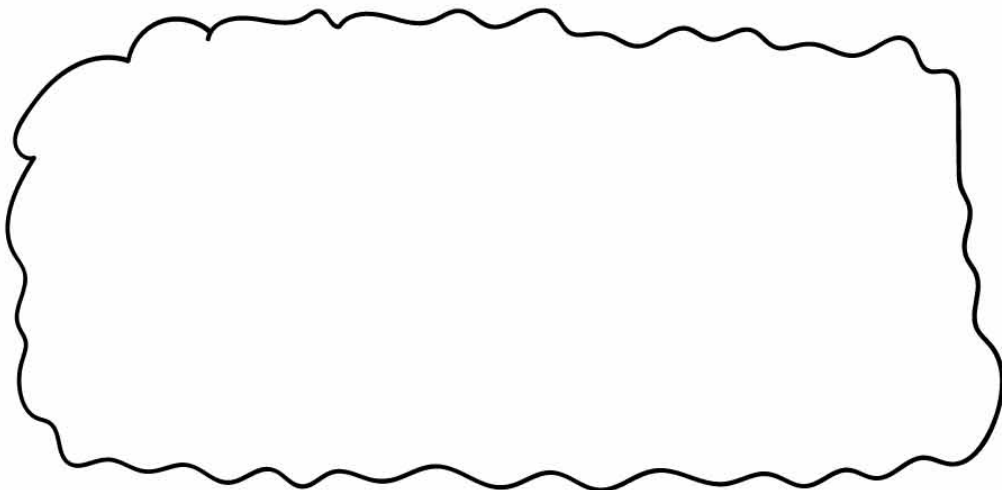
Každý je nějaký, všichni jsme lidi...

1) Vlétni do příběhu – o čem asi knížka, jejíž obálku si můžeš prohlédnout vpravo v rohu, bude? Napiš svůj tip ve třech větách.

2) Pročti se do příběhu – zkus podle první kapitoly namalovat Barnabyho a jeho normální rodinu.

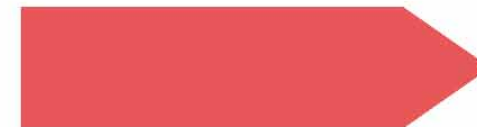

3) Promysli se do příběhu – velmi často se v první kapitole objevuje slovo:

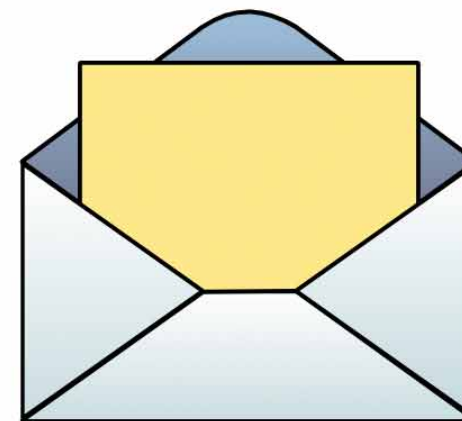
NORMÁLNÍ

Které chování je mezi lidmi považováno za normální a které není?

Ke každé skupině uveď min. 3 příklady.

4) Vžij se do příběhu – buď na chvíli sudičkou a dej Barnabymu nějakou dobrou radu do života, aby zvládl všechno, co mu osud přinese.

EMOCE – Obrázkové karty pro porozumění emocím a rozvoj sociálních dovedností

Třicet barevných karet z pevného papíru může pomoci dětem s poruchou sociální vnímavosti identifikovat rozdíly v emocích a naučit se je snáze rozlišovat. Emoce korespondují s běžnými situacemi v životě a nevyhýbají se dokonce ani smutku ze ztráty domácího mazlíčka.

Výrobce: Pasparta **Distributor např.:** Infráček

Zdroj obrázku: <https://www.infracek.cz/obrazkove-karty-emoce>

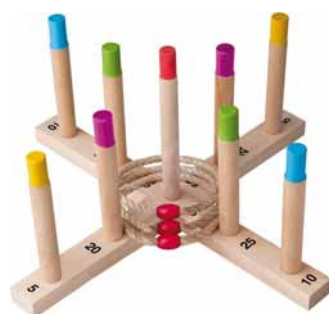
Obličejce

Magnetické karty s magnetkami ve tvaru částí obličeje umožňují dětem skládat podle chuti či podle zadání různorodé obličejce, a tak poznávat emoce, věk aj.

Hra rozvíjí zejména abstraktní myšlení, emoční inteligenci a rovněž jemnou motoriku.

Výrobce: PIKTOMAG **Distributor např.:** Piktomag

Zdroj obrázků: <https://pikto.piktomag.cz/produkt/obliceje/>

Házení kroužků

Některé děti mají problémy s odhadem vzdáleností, s hrubou motorikou, obratností a potřebují rozvíjet hod na cíl. Motivací a nenápadným pomocníkem jim může být tato hra, kdy provazové kroužky házejí děti na dřevěný stojan s tyčkami a snaží se získat co nejvíce bodů.

Výrobce: Woody **Distributor např.:** Agátin svět

Zdroj obrázků: <https://www.zatrolene.cz> Zdroj obrázků: <https://www.agatinsvet.cz/hazenikrouzku/>

Suspend junior – balanční hra

Balancovat na hraně je vždy ošemetné, nejinak je tomu v této hře! Je zapotřebí mít pevné nervy, citlivé prsty a odhad, jak se situace vyvine dál, když umístíte na prostorovou stavbu svůj další drátěný dílek. Dítě si procvičí protiváhu, jemnou motoriku a zabaví se u toho celá rodina.

Výrobce: Melissa & Doug **Distributor např.:** Modroočko

Zdroj obrázků: <https://www.modroocko.cz/hracka/motoricka-hra-suspend-junior-balanční-hra-melissa-and-doug/>

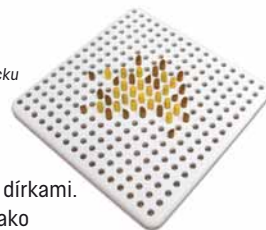

Goki – Hmatová hra poznej tvar v rámečku

Tato hra je vhodná jak pro vidomé, tak i pro nevidomé děti. Učí je rozpoznávat podle obrysů tvary hmatem. Se zavázanými očima nahmatávají v látkovém pytlíčku tvary a snaží se je vhodně přiřadit do příslušného obrysu-rámečku.

Výrobce: Goki **Distributor např.:** 4KIDS

Zdroj obrázků: <https://www.4kids.cz/goki-hmatova-hra-poznej-tvar-v-ramecku>

Piškvorčky pro nevidomé

Vizuálně jednoduché, avšak velmi efektivní ztvárnění piškvorek. Součástí sady jsou různé tvarované vkládací dílky piškvorek (pro dva hráče) a hrací ploška s vyvrtnými dírkami. Hráči mohou pohodlně hrát a snažit se druhého přelstít a udělat piškvorkovou řadu jako u klasických piškvorek na čtverečkovém papíře. Cvičí strategické myšlení a prostorovou orientaci.

Hrát mohou jak dva nevidomí, tak i vidící hráč s nevidomým.

Výrobce: Gerlich Odry **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázků: <https://www.planetaher.cz/piskvorky-pro-nevidome>

Krajanské knihovny – víme o nich?

V březnu tohoto roku oslovila Knihovnický institut Národní knihovny ČR paní Lenka Kanellia z České asociace¹. Připravovali 1. Mezinárodní konferenci krajanských knihoven² a požádali nás o příspěvek, který by přiblížil novou koncepci českého knihovnictví na léta 2021–2027. Pojmu krajanské knihovny jsme rozuměli. Jsou to české knihovny působící v zahraničí. Ale co dál? Víme, kde sídlí? Jakým způsobem pracují? Kdo jsou jejich čtenáři? Odpovědi na tyto a další otázky jsme neznali. Tento příspěvek je úvodem k novému cyklu o všeobecně méně známém typu českých knihoven.

Průzkum krajanských knihoven

Pozvání na konferenci jsme rádi přijali i s očekáváním, že se o krajanských knihovnách dozvíme něco víc. Ještě před samotnou konferencí měly krajanské knihovny možnost zúčastnit se dotazníkového šetření, které se týkalo legislativního ukotvení knihoven v zemi, kde působí, prostor knihovny a jejího vybavení, personálního zajištění, knihovního fondu včetně způsobu evidence, finančního zajištění, otevírací doby pro veřejnost, poskytovaných služeb a samozřejmě uživatelů. Zapojilo se 43 krajanských knihoven z celého světa. Výsledky průzkumu nás utvrdily nejen v přesvědčení, že zde pracují zpravidla dobrovolníci, nadšení lidé, kteří mají rádi literaturu, nechtějí ztratit vazby na rodnou zemi a mateřský jazyk, ale že podmínky pro činnost mají mnohem náročnější než my v domácím prostředí.

Při podrobnější analýze průzkumu jsme zjistili, že jen 11 % knihoven je registrováno na území státu, ve kterém sídlí, 30 % nemá stálý prostor, 65 % má pro veřejnost otevřeno pouze jednu až dvě hodiny v týdnu, jen 11 % knihovníků se vzdělává v oboru, velikost a kvalita knihovního fondu je značně odlišná od těch v ČR.

Nové knihy získávají hlavně prostřednictvím darů od krajanů, v menší míře dary od naklada-

telství a nákupem z vlastních zdrojů. Technického vybavení nemají mnoho; jen osm knihoven disponuje připojením na internet a tři mají PC s tiskárnou. Automatizováno je 22 %, ostatní knihovny evidují knihovní fond a výpůjčky ručně (papírově), s pomocí MS Excel nebo vůbec (půjč si, co chceš, a vrať, až budeš chtít). Služby se poskytují zpravidla zdarma. Jen na dětského čtenáře se zaměřuje 56 % knihoven, 42 % potom na děti i dospělé. Pokud jde o činnost (nabízené služby), protože řada krajanských knihoven pracuje při českých školách, cílí své aktivity zejména na děti. Mezi ty oblíbené patří *Noc s Andersemem* a čtenářské dílny, ale nechybí ani besedy nebo filmové projekce.

Na otázku, s jakými výzvami a obtížemi se dané knihovny potýkají, byly nejčastější odpovědi:

- nízká návštěvnost;
- nedostatečný knihovní fond;
- absence stálého prostoru nebo knihovníka;
- financování činnosti.

Vybavení těmito základními informacemi jsme se těšili na konferenci, která se konala v neděli 27. 3. 2022 od 17.00 hodin našeho času, samozřejmě v online prostředí. Ve třech příspěvcích jsme měli možnost seznámit se trochu blíže s konkrétními krajanskými knihovnami.

¹ Czech association, dostupné z: <https://czechassociation.org/>

² 1. Mezinárodní konference krajanských knihoven, dostupné z: <https://czechassociation.org/konference/>

Kanada

První zastávkou byla Severní Amerika, konkrétně Kanada, kde působí pět českých škol (Edmonton, Calgary, Toronto, Ottawa, Montréal). Knihovna České školy v Calgary byla slavnostně otevřena v roce 2017. V současné chvíli už má 3000 svazků. Každý týden na FB zveřejňují výběr české literatury pro děti i dospělé z fondu knihovny. Pro děti organizují např. tvořivé dílny se zaměřením na české tradice, *Noc s Andersenem* nebo workshop o čtenářství. Knihovna je od roku 2021 automatizovaná knihovním systémem KOHA.

Velká Británie

Druhým zastavením byla Velká Británie. Přimo v hlavním městě působí od roku 2012 Česká a slovenská škola Okénko Londýna, při které působí od roku 2014 i mezinárodní knihovna. Začínali s jedním pojízdným regálem. V současnosti knihovna nabízí 1300 knih, DVD a stolních her evidovaných v automatizovaném knihovním systému Tritius, 11 000 e-knih pro děti i dospělé prostřednictvím nakladatelství Palmknihy a 2500 volně dostupných e-knih z Městské knihovny v Praze. Zapojují se například do projektů *Rosteme s knihou*, *Celé Česko čte dětem* nebo *Olympiáda* v českém jazyce pro žáky českých škol v zahraničí. Prvníčkům s českým jazykem pomáhají při hodinách individuálního čtení. Větší děti už mají čtenářské kluby přímo ve třídách nebo se mohou zapojit do knižní dílny pro začínající i pokročilé čtenáře v online prostředí. Dospělí si „přijdou na své“ ve filmovém a knižním klubu Knihomol.

Island

Třetím zastavením byl ostrov Island. V roce 2011 zde vznikl spolek Čeština na Islandu. Cílem je výuka češtiny pro bilingvní děti včetně seznamování s českou kulturou, literaturou a komunitou žijící na Islandu. Spolek provozuje také českou knihovnu. Na Islandu působí asociace o dvojazyčnosti Móðurmál. Je to nezisková organizace založená rodiči dvojazyčných dětí. V současnosti zastřešuje 15 aktivních skupin či škol mateřských jazyků. Výuka probíhá v sobotu. V roce 2016 byla založena knihovna Móðurmálu. Knihovní fond je složen jen z darů. Je zkatologizován v národní databázi knih na Islandu. Momentálně je ve fondu k dispozici 8000 dokumentů v 86 jazycích

(knihy, periodika, audioknihy, stolní hry). Největší starosti mají s chybějícím stálým prostorem. Po několika stěhování (domácí sklepy a garáže), je nyní knihovna umístěna v kanceláři italského honorárního úřadu.

Práce s dětským čtenářem

Další příspěvky, které na konferenci zazněly, se zaměřily hlavně na práci s dětským čtenářem. Klára Smolíková poradila, jak na čtenářské workshopy, Edita Vaničková Makosová z Centra pro školní knihovny představila oceněné knihy pro děti vydané v letech 2020–2021, Hana Hamáčková z knihovny v Uherském Hradišti přiblížila jak začátky, tak současnost projektu *Noc s Andersenem*. Konferenci jsme vnímali jako velmi přínosnou pro nás i pro krajanské knihovny. Stala se odrazovým můstkem pro další spolupráci mezi Knihovnickým institutem a Českou asociací, která si vzala krajanské knihovny za „své“. Byli jsme rozhodnutí pomoci krajanským knihovnám se vším, co bude v našich silách.

Potřeby

Poslední otázka ve zmíněném průzkumu zněla: *Co byste potřebovali, o co byste měli zájem?* Knihovny v 60 % odpověděly, že mají zájem o setkávání s jinými knihovnami, sdílení zkušeností, o semináře a workshopy týkající se činnosti knihovny a novinek z produkce českých autorů. Proto jsme nejdříve vytvořili elektronickou konferenci KRAJANÉ, do které se mohou zapojit jak krajanské knihovny v zahraničí, tak české knihovny, které mají zájem s krajanskými knihovnami spolupracovat. V rámci zjišťování potřeb krajanských knihoven jsme připravili krátký dotazník. Cílem bylo především zjistit o jaké vzdělávání (webináře) mají zájem a jakými knihovnickými dokumenty potřebují doplnit vlastní knihovní fondy. Odpovědi nám byly (a jsou) vodítkem pro další pomoc a spolupráci.

V současnosti už máme za sebou první ze série vzdělávacích webinářů. Protože řada krajanských knihoven se svou činností teprve začíná, zvolili jsme téma správy a evidence knihovního fondu, kde jsme představili základní knihovnické techniky a způsob jejich provádění bez jakékoli automatizace knihovny. Dále potom různé typy na čtení zejména pro děti, představení celostátních projektů na podporu čtenářství v ČR, typy na

e-knihy. Druhý webinář je připravený právě na říjen tohoto roku. Za pomoci Moravské zemské knihovny kolegyním a kolegům přiblížíme možnosti e-learningových kurzů a dalšího online oborového vzdělávání, představíme také SKIP a možnosti krajanských knihoven, jak se v případě zájmu zapojit.

Jak jsem už zmínila, jednou z bolestí krajanských knihoven je nedostatek knihovního fondu. Mnohdy jsou odkázány jen na dary od krajanů, které nejsou právě aktuální nebo neodpovídají požadavkům knihoven. Řada z nich působí při českých školách, proto mají velký zájem o literaturu pro děti. Dospělí čtenáři by uvítali historické romány, romány pro ženy a detektivky. Oslovili jsme krajanské knihovny a požádali, zda by mohly

pomoci. Obratem se ozvaly Knihovna Františka Bartoše ve Zlíně a Knihovna města Ostravy – nabídl cca 200 svazků převážně literatury pro děti, které by krajanským knihovnám mohly darovat. A tak můžeme oznámit, že první knižní dary byly v září prostřednictvím České asociace odeslány do krajanských knihoven v rámci Evropy.

Závěrem

A jak vše, co bylo řečeno, shrnout do několika slov? Děkujeme krajanským knihovnám, že existují, že chtějí být a že bojují o své místo na Zemi. Věříme a doufáme, že to, co se nám během letošního roku podařilo, je začátek dobré a oboustranné přínosné spolupráce.

LUCIE MACHÁČKOVÁ | machackova@nkp.cz

Kronika

Helena Landová z druhé knihovnické generace

Foto: archiv AKVŠ ČR

Přednáška Heleny Landové na konferenci Bibliotheca Academica 2017, která se konala v Brně na Mendelově univerzitě

Chtěla bych vás informovat, že od 1. 7. je v zasluženém knihovnickém důchodu knihovnice tělem i duší **Helena Landová**. Svou profesní dráhu začínala v Základní knihovně Akademie věd. Po přestěhování do Českých Budějovic byla jmenována vedoucí knihovny Jihočeského biologického centra ČSAV (dnešní AV ČR), tedy knihovny, která posléze sloužila i Biologické (později Přírodovědecké) fakultě Jihočeské univerzity. V letech 2009–2018 působila jako ředitelka Akademické knihovny Jihočeské univerzity, u jejíž stavby byla od samého začátku. Snad nemohla ani lépe navázat na odkaz svých rodičů, knihovnicků Clotildy (1925 až 2019) a Karla (1913–1979) Douchových, jejichž

profesní dráha je spojena s Městskou knihovnou v Chebu. Karel Doucha zde působil jako ředitel...

Vzpomínky Heleny Landové např. i na studium na Katedře knihovnictví a vědeckých informací (dnes ÚISK FF UK) zachytili studenti ÚISK v rozhovoru z roku 2015.

H. Landová je i dlouholetou členkou SKIP a držitelkou Ceny českých knihovníků. A k mému velkému štěstí i mou maminkou, od které mohu už tolik let čerpat mnohem více než jen knihovnickou moudrost...

Berte prosím tuto informaci i jako poděkování, a to jistě nejen z mé strany! A přání ještě mnoha šťastných let prožitých ve zdraví, klidu a pohodě na milované jihočeské chalupě mezi záhony, s širokou rodinou – a samozřejmě i mezi knihami, které čekají na (někdy i opětovné) přečtení. Pro případný kontakt je možné využít e-mailovou adresu helena.landova@centrum.cz.

HANA LANDOVÁ | hanalandova@lib.czu.cz,
kolegyně knihovnice a vděčná dcera

Kulturní centrum Kláštorec nad Ohří na principu udržitelnosti

Kulturní centrum v Klášterci nad Ohří, postavené v pasivním standardu, vzniklo podle principu udržitelnosti modernizací a dostavbou energeticky náročné budovy původního kulturního domu. Přestěhovala se do něj i městská knihovna, která rovněž sídlila v energeticky nevhodných budovách. Vybudování kulturního centra v pasivním standardu má zcela jistě potenciál inspirovat ostatní při budování podobných zařízení (společenská centra, školy, sportovní haly atp.) napříč celým územím České republiky.

Nové prostory pro veřejnost

Kulturní centrum využívá mj. sluneční energii pomocí solární technologie či dešťovou vodu. Stalo se střediskem setkávání místních obyvatel i návštěvníků napříč generacemi, a to za zachování genia loci, tj. ducha místa se zachovanými prvky z původního kulturního domu. Vznikly nové prostory pro knihovnu, rozšíření velkého sálu, zvýšení patra, balkon, čtyři gastro-provozy včetně celodenní kavárny s dětským koutkem, zázemí pro ochotníky a místní spolky, seniorské organizace, zkušebna, prostor pro workshopy, tiskové centrum a knihkupectví.

Nový je nejen interiér, ale i venkovní prostranství, kde byla vytvořena oddechová zóna s posezením, využitím kavárny, s veřejnou zelení, pítky či květinovou výzdobou. Vznikla rovněž příjezdová obousměrná komunikace či parkovací místa. Veřejnost projekt kulturního centra vnímá velmi kladně, líbí se jí moderní a vkusné pojetí, vzdušný prostor, světlé barvy, technické vybavení, multifunkční provoz a každodenní využití. Zároveň oceňuje také pestrou nabídku kulturních akcí napříč žánry.

Historie a jak na ni navázat

Kulturní dům a městská knihovna původně sídlily ve dvou velice nevhodných budovách. Hlavní myšlenkou byl vznik kulturního centra

přestavbou kulturního domu, kam se přestěhuje i městská knihovna. Původní kulturní dům sám o sobě byl představitelem pozdní sovětské (socialistického realismu), stylu nebo způsobu stavění, který je dnes mnohdy neprávem opovrhovaný. Byly to velice kvalitně vybavené a navržené domy s krásnou estetikou.

Snažili jsme se ho pokud možno zachovat. Obestavět ho novou obálkou, která způsobí ekonomickou a energetickou efektivitu. Snažili jsme se použít co nejvíce původních prvků, zachovat plastiku, umístění základních schodišť i hlavního průčelí. Hlavním prvkem udržitelnosti, o který nám šlo a málokdo si ho uvědomuje, je právě přistoupení k tomuto řešení – ponechání základní budovy v útrobách moderního kulturního centra. Nemuselo se za vynaložení velkých finančních a energetických nákladů demolovat, odvážet nepředstavitelné množství suti a materiálu, ukládat ho na skládku, následně znova vyrábět, přivést a postavit nové konstrukce. To je prvotní udržitelnost „v tomto domě zakopaná“.

Jelikož jsme tuto ideu akceptovali, vynaložení obrovského množství energie, úsilí a odpadu zkrátka nenastalo. Je pravdou, že v případě novostavby není stavebník nijak limitován a při návrhu nové dispozice se nemusí podřizovat původní budově, na druhou stranu tento přínos nevyvažuje finanční zátěž, kterou by s sebou de-

Venkovní čítárna na balkoně je vybavena posezením i pohodlnými podsedáky a dekami

Foto: Filip Šlapal

Oddělení pro děti a mládež

Foto: Daniel Socha

molice přinesla. Navíc by budova přišla o odkaz a poctu minulým generacím, které původní budovou prošly či které se zasadily o její výstavbu. Zcela by se tak vytratil již zmiňovaný genius loci, jež podtrhují zachovaná umělecká díla, plastiky, mozaiky, lustry či hlavní schodiště.

Pasivní standard budovy

Současné kulturní centrum bylo vybudováno v pasivním standardu. Dané řešení má tedy zcela jistě potenciál inspirovat ostatní. Vznikly tak mj. nové prostory pro knihovnu a nová zeleň.

Projektem přestavby původního domu na kulturní centrum v pasivním standardu se snažíme snižovat energetickou náročnost, čímž zároveň snižujeme tvorbu skleníkových plynů, které mají za následek klimatické změny. Navíc byly dvě energeticky náročné budovy vloženy do jedné. Veškeré vody z původní stavby byly vedeny do splaškové kanalizace a následně do řeky. Současná stavba se snaží vody využít a následně tzv. zasáknout. V podzemí se nachází podzemní nádrž o objemu 23 m³, která čerpadlem tlačí

vodu do závlahy. Voda, která se nevyužije pro závlahu přilehlé zeleně, je dále svedena do vsakovacího objektu o rozměrech 69 x 4,5 x 0,8 m. Voda z okolních parkovišť teče tzv. „zaolejovanou kanalizací“ do odlučovače ropných látek a následně do vsaku. Světlý plášť budovy a střechy snižuje přehřívání v zastavěném území. V okolí byla také vysazena nová zeleň a stromy, které poskytují stín.

Dům je mimo jiné vybaven vlastní fotovoltaickou elektrárnou, která přispívá ke snížení energetických nákladů. Pasivní dům využívá teplo obyvatel a návštěvníků, v zimních měsících navíc využívá teplo slunečních paprsků, které do interiéru pronikají velkými okny. Ta jsou naopak v letních měsících zastíněna venkovními žaluziemi. Větrání objektu zajišťuje výkonná inteligentní

Oddělení
pro dospělé
nabízí
čtenářům
útulné
posezení

Foto:
Daniel Socha

Pohled do oddělení s knihami
o umění

Foto: Daniel Socha

Oddělení pro dospělé

Foto: Daniel Socha

klimatizace, která získává teplo z odpadního vzduchu pomocí účinné rekuperace, a dům provětrává podle pokynů ze senzorů kvality vzduchu v jednotlivých místnostech. Dům také funguje v režimu vlastního vodního hospodářství.

Design & Build

Rekonstrukce kulturního centra včetně knihovny se realizovala metodou „design and build“, tj. jeden dodavatel vyhotovil projekt a zároveň i realizoval stavbu, což v době výrazného nárůstu cen stavebních materiálů a prací pro město jakožto zadavatele znamenalo nemalé úspory. A pasivní standard šetří dál. Nyní při provozu nově otevřeného kulturního centra jsou náklady na vytápění

oproti původní budově, která byla dokonce menší, méně než poloviční.

Za dobu devítiměsíčního provozu centra – k jeho otevření došlo 8. 1. 2022 – jsme díky fotovoltaické elektrárně mimo jiné ušetřili 4,16 tun uhlí a 4,94 tun CO₂ a osm pokácených stromů. Celkové náklady na stavbu činily 188 171 253 korun vč. DPH, a to z vlastních zdrojů z rozpočtu města a s příspěvím dotace ve výši 45 023 035 korun z Operačního programu Životní prostředí (OPŽP) z prostředků EU na ochranu a zlepšování kvality životního prostředí.

ADÉLA VÁCLAVÍKOVÁ

| vaclavikova@muklasterec.cz

Současná literatura

Současná severská literatura

Severská literatura si v posledních letech upevnila své silné postavení na českém knižním trhu. Je velmi oblíbená mezi čtenáři i nakladateli, hojně zastoupená v knihovnách, dostává se jí mediální pozornosti i propagační podpory ze strany zahraničních agentur, velvyslanectví i českých organizací jako Skandinávský dům nebo Překladaťelé Severu. A zdaleka se nejedná jen o žánr krimi, jehož vlna začala před zhruba patnácti lety a poslední dobou, jak se zdá, kulminuje a pomalu opadá.

Stálíci je současný severský román, čím dál větší oblibě se těší literatura pro děti a mládež, novou popularitu získávají reportáže, literatura faktu a fantastika. Tu a tam se – zásluhou nadšených nakladatelů a překladatelů – objeví i zajímavý projekt zaměřený na méně vydávané literární druhy, žánry a útvary, jako jsou povídky, poezie nebo drama, čas od času se vyskytne u nás dosud neobjevená klasika. Vycházejí také knihy z geografických a jazykových oblastí, které máme za severskou exotiku, jako je Grónsko, Faerské ostrovy nebo Laponsko. Na pulty českých knihkupectví každoročně přibude mezi jedním a dvěma sty nově přeloženými severskými tituly, takže je jasné, že zájemci mají z čeho vybírat.

Současný severský román

Zdaleka nejpřekládanější jsou ze severské literatury poměrně nepřekvapivě romány. Ty jsou žánrově, tematicky a formálně nesmírně různorodé. Už dávno neplatí, že ze Severu se k nám dostává jen ponurá próza o těžkém životy v drsné krajině, psychických problémech a nefunkčních rodinných a partnerských vztazích, byť i tento proud má stále své pevné místo. Román má i v každé jednotlivé severské zemi tolik podob, že je prakticky nemožné charakterizovat jej jen v několika větách.

V Dánsku a Norsku je ze severských zemí asi nejsilnější tradice minimalistického psaní, útlých próz, které mnoho naznačují mezi řádky. Jejimi zástupci jsou například dánské autorky **Helle Helle** (*Tohle jsem měla napsat v přítomném čase*; *Ony*;

Na dně), **Dorthe Nors** (*Spojka, dvojka, plyn*) nebo **Ida Jessen** (*Nový čas*), z norských autorů pak **Jon Fosse** (*Sny Olavovy*; *Melancholie*; *Ráno a večer*), známý také jako dramatik. Protipólem minimalismu je vyprávění v barvitých, takřka barokních větách, které ovládá Dán **Peter Høeg** (*Děti chovatelů slonů*; *Příběhy jedné noci*; *Tichá dívka*); v posledních románech se od stylu svých dřívějších próz odchyľuje a jeho knihy už zdaleka nedosahují takové čtenářské obliby. Enfant terrible dánské literární scény je **Kaspar Colling Nielsen** (*Dánská občanská válka*; *Mount Kodaň*; *Evropské jaro*), který své bizarní a často do extrému dovedené vize budoucnosti staví na břitké kritice dánské společnosti a politiky.

Z norských autorů se vedle Fosseho prosadilo v zahraničí **Kaspar Colling Nielsen** (1974) máme v češtině vícero přeložených titulů. Jednou z hlavních hvězd je **Karl Ove Knausgård**, rozvíjející žánr autofikce, tedy beletrizovaného psaní o sobě samém. Jeho opus magnum, *Můj boj 1–6*, označovaný za literární reality show – ovšem s nespornými uměleckými kvalitami –, vzbudil mj. pro svou otevřenost širokou debatu nejen doma v Norsku, ale prakticky po celém světě. **Erlend Loe** (*Doppler*; *Nákladáky Volvo*; *Fakta o Finsku*) je známý naivistickým způsobem psaní a řadou absurdních situací, které s nadsázkou a nezaměnitelným humorem rozvíjí

kolem svých svérázných hrdinů. Čtenářsky velmi populární jsou romány vynikajících vypravěčů **Larse Saabyeho Christensena** (*Beatles; Poloviční bratr; Stopy města*), **Ingvara Ambjørnsena** (*Bílí negři*) a **Toreho Renberga** (*Muž, který miloval Yngveho*), koncipované často jako čtivé silné příběhy nesoucí v sobě generační výpověď. V knihovnách jsou hodně vyhledávané i útlé prózy **Roye Jacobsena**, zejména sága popisující osudy obyvatelů malého ostrova na severu Norska (*Ostrov; Bílý oceán; Oči nemlčí; Jenom matka*). Za pozornost stojí i několik jmen, od kterých máme v češtině zatím překladů pomálu: **Agnes Ravatn** (*Ptačí tribunál; 53. týden*), **Pedro Carmo-na-Alvarez** (*A počasí se změnilo, přišlo léto a tak dál*), **Björg Vik** (*Malé klíče, velké pokoje*), **Matias Faldbakken** (*Restaurant the Hills*) nebo **Jan Kjerstad** (*Berge; Znamení k lásce*).

Švédská próza paradoxně mírně doplácí na výsadní postavení švédské krimi a humoristické prózy, které zastihují nežánrovou literaturu, současné romány, bohužel, stojí mírně stranou pozornosti nakladatelů i čtenářů. Když už se podaří nějaký titul v češtině vydat, nezřídka rezonuje méně, než by si zasloužil. Výjimkou je **Mikael Niemi** z oblasti Tornedalen na finsko-švédské hranici, jehož tvorba (*Popmusic z Vittuly; Vařit medvěda*) se vyznačuje podobnou svérázností jako jeho domovský region. Stejně tak jí je i autor historických románů **Jan Guillou**, který si v desetidílné sérii vytyčil ambiciózní cíl zmapovat osudy jednoho rodu a s nimi celé dvacáté století (*Stavitel mostů; Norský dandy* a další). **Steve Sem-Sandberg** píše zase literaturu na pomezí fikce a dokumentární prózy, velký zájem vzbudil zejména jeho román o lodžském ghettu

Andrzej Tichý (1978)

za druhé světové války **Chudí v Lodži**. U čtenářů si přes těžká témata, která zpracovává, získala oblibu **Majgull Axelsson** (*Dubnová čarodějka; Nejmenuji se Miriam*). Pozoruhodný proud ve švédsku tvoří literatura přistěhovalecká (**Andrzej Tichý, Jonas Hassen Khemiri, Golnaz Hashemzadeh Bonde**). Pokusy o její vydání u nás ale přes vynikající literární kvality publikovaných titulů končí obvykle komerčním neúspěchem. Zcela jinou kapitolou jsou pak švédské

humoristické romány, které i za podpory filmových adaptací doslova dobývají svět. Mezi přední představitele patří **Jonas Jonasson** (*Stoletý stařík, který vylezl z okna a zmizel*) a **Fredrik Backman** (*Muž jménem Ove; Medvědin*).

Současná finská literatura se tematicky ani formálně nebojí překračovat hranice. Populární je historický román vracející se k bolavým místům vlastních i evropských dějin: **Sofi Oksanen** (*Očista; Čas ztracených holubic*), **Katja Kettu** (*Porodní bába; Vlčí růže*), **Kjell Westö** (*Chiméra 38*), ale i společenský román zpracovávající palčivá témata současnosti: **Jussi Valtonen** – *Oni nevědí, co činí*. Pro řadu knih je v současné době typické vykročení mimo realitu a žánrové přibližování magickému realismu nebo rovnou žánrům fantastiky, pro tento proud se vžil souhrnné označení „finské podivno“. V románu **Laury Lindstedt** *Oneiron* se například setkává osm žen z celého světa v několika vteřinách po smrti, **Johanna Sinisalo** vykreslila v *Jádru Slunce* bezútěšnou dystopickou společnost, v níž jsou ženy „domestikovány“ na poslušné hospodyňky, a **Lena Krohn** rozvíjí filozofické a etické otázky ohledně lidského života v esejistické dystopii *Šťastná smrt*. **Pasi Ilmari Jääskeläinen** (*Literární spolek Laury Sněžné; Magický průvodce městem pod pahorkem; Den falešné kočky*) zasazuje své promyšlené prózy s nečekaným rozuzlením do zdánlivě běžného světa, ve kterém ale podivno záhy převládá nad realitou a čtenáře znepokojuje víc a víc. Pozornost zasluží i formálně nápaditý román *Anti-hrdina* slovenské rodačky **Alexandry Salmely** nebo silná próza **Pajtima Statovciho** *Moje kočka Jugoslávie*, ve které je současné Finsko postaveno do kontrastu s nedávnou situací v Kosovu.

Stále populárnější je u nás literatura islandská, často charakteristická snovostí, meditativností a odvčným soužitím a soubojem člověka s přírodními živly. Ať už to jsou filozofické romány **Jóna Kalmana Stefánssona** (*Letní světlo, a pak přijde noc; Ráj a peklo; Smutek andělů*), jazykově vybroušené miniatury **Sjóna**

(*Sjón* (1962)

Katja Kettu (1978)

Sjón (1962)

(*Syn stínu; Měsíční kámen; Múza z lodí Argó*), nebo kontemplativní rozjímání postav umělců z pera **Gyrøira Eliassona** (*Kniha od řeky Sandá; Okno na jih*). Čtenářsky velmi přístupné jsou prózy **Auður Avy Ólafsdóttir** (*Výhonek osmilisté růže; Nad propastí byla tma*), v nichž je fyzické putování hlavního hrdiny zároveň prostředkem introspekce. Velkým islandským románem je *Ženská na 1000°*, jejíž autor **Hallgrímur Helgason** je známý rozkošatělým jazykem i neotřelým pohledem na evropskou historii 20. století zprostředkovanou osobitým ježdincem.

Severská krimi

Detektivní romány ze Švédska a Norska dlouhodobě dominují žebříčkům prodejů po celé Evropě. Čtenáři i odborníci u severské krimi oceňují výtečně odvedenou řemeslnou práci autorů, přesah ke společenské kritice, prokreslené charaktery vyšetřovatelů, jejichž barvitý osobní život hraje často stejně důležitou roli jako detektivní zápletka, a v neposlední řadě i exotické prostředí zasněžených plání a hlubokých lesů jako stvořených pro vraždu.

Nekorunovaným králem severské krimi je norský spisovatel **Jo Nesbø**, u nějž se netrpělivě čeká na každou novou knihu a od kterého vycházejí i tituly mimo hlavní sérii s vyšetřovatelem Harrym Holem. V Norsku mu zdařile sekunduje **Samuel Bjørk**, z jehož pera ale zatím vzešly pouze tři romány (*V lese visí anděl; Sova; Clona*). Jiní, na domácí scéně velmi populární norští autoři se u nás prosadili v daleko menším měřítku (**Jørn Lier Horst, Marit Reiersgård, Jørgen Brekke**). Nadšené ohlasy si mj. díky vynikajícímu zpracování Českým rozhlasem vysloužila prvotina **Helene Flood** *Terapeutka*, která má daleko blíže k psychologickému vztahovému románu než k pravověrné krimi.

Je obecně známo, že boom severské detektivky odstartovala série švédského novináře **Stiega Larssona** *Milénium*. Po autorově předčasné smrti se jejího pokračování ujal **David Lagercrantz**. K hojně vydávaným švédským autorům patří dále manželé Ahndorilovi, písničci pod pseudonymem **Lars Kepler**, dále pak **Mons Kalentoft, Arne Dahl, Camilla Läckberg** nebo již

Jo Nesbø (1960)

zesnulý autor detektivek klasičtějšího stříhu o komisaři Wallanderovi **Henning Mankell**. Poté, co byly do češtiny přeloženy všechny jeho detektivní tituly, nakladatel se rozhodl vydat i překlady několika nežánrových románů (*Švédské holínky; Italské boty*). Pozoruhodný počín představují knihy **Marie Adolfsen** odehrávající se na fiktivním ostrově Doggerland v Severním moři s vlastními zákonitostmi, jazykem i historií. Z nových jmen české čtenáře poslední dobou asi nejvíce zaujal **Niklas Natt och Dag**, písničci drsné historické detektivky zasazené do pestrých kulis švédského království konce 18. století (1793; 1794).

Z dánských autorů krimi se výrazněji prosadil jen **Jussi Adler Olsen**, jehož sérii o Oddělení Q, zabývajícím se odloženými případy, se dostalo i zdařilých filmových adaptací. Knihy jeho krajanů (**Thomas Rydahl, Steffen Jacobsen, Søren Sveistrup**) se setkaly spíše s vlažnějšími ohlasy. Podobně je na tom i finská detektivka a thriller (**Leena Lehtolainen, Antti Tuomainen, Kati Hiekkapelto, Max Seeck**), jimž se u nás, navzdory velké oblibě například v sousedním Německu, výrazněji zakořenit dosud nepodařilo.

Islandskou krimi vyhledávají čtenáři se zájmem o exotiku i tajemno, pro literaturu tohoto ostrova tolik typické. Žánru zde vévodí **Yrsa Sigurðardóttir** a **Arnaldur Indriðason**, od každého z nich máme v češtině už přes desítku knih. Nešvarem je překlad přes třetí jazyk, nikoli přímo z islandštiny, což se na kvalitě výsledného českého textu bohužel nepříznivě projevuje. Zdá se ovšem, že minimálně v Yrsině případech začíná v tomto ohledu svítat na lepší časy. Fanouškům thrillerů s příděchem hororu lze doporučit romány **Steinara Brajiho** (*Planina; Matka*).

Literatura pro děti a young adult

Severská dětská literatura v mnohém navazuje na nepřekonatelné příběhy z pera Švédky **Astrid Lindgren** a finskošvédské autorky knih o mumincích **Tove Jansson**. Od obou v posledních letech vyšly jak u nás dosud neznámé knihy pro dospělé (např. *Válečné deníky* A. Lindgren, povídkové sbírky *Fair Play, Dcera sochaře* a *Cestovat nalehko* T. Jansson), tak i knihy pro

Tove Jansson (1914–2001)

děti či komiksové příběhy, které byly do češtiny převedeny vůbec poprvé.

Kromě literárních stálic se ale u nás hodně prostoru dostává i současným autorům a autorkám. Z těch dánských především **Lene Kaaberbøl** a jejím dvěma fantasy sériím pro mladší (*Divočarka*) a starší (*Dcera čarodějky*) děti. Norským žijícím klasikem je **Jostein Gaarder**, známý edukativním charakterem svých próz věnujících se filozofickým otázkám, náboženství či rovnou dějinám filozofie (*Sofiin svět*). I od něj vyšlo nedávno několik nových knih pro dospělé (*Tak akorát*; *Loutkář*). Populární jsou naopak i knihy pro děti, jejichž autory jsou spisovatelé píšící jinak spíš pro dospělé – **Erlend Loe** (série o Kurtovi) nebo **Jo Nesbø** (série o doktoru Proktorovi). Pro děti milující dobrodružství a luštění šifer je tu pak série **Bobbieho Peerse** začínající knihou *Zloděj luridia*.

Ze Švédska stojí za zmínku **Barbro Lindgren**, píšící krajně absurdní a nonsensové příběhy (*Oranžáda*, *Mazarén a Dartanán*; *Tajné bratrstvo*), a dále pak **Frida Nilsson** (*Gorila a já*; *Piráti z Ledového moře*). Klasické dobrodružné putování po celém světě ožívuje **Jakob Wegelius** v příbězích s gorilou v hlavní roli *Legenda o Sally Jones* a *Sally Jones a dopis od mrtvého*. Strašidelnou fantasy sérií *Pax* o dvou bratřích bojujících proti zlu v malém švédském městečku zaujala detektivkárka **Åsa Larsson** ve spolupráci s **Ingelou Korsell**.

Finská literatura pro děti bývala v Česku až na výše zmíněnou Tove Jansson dlouhou dobu opomíjena. O to větší zájem se ale těší v posledních zhruba pěti letech. Zatímco jinde obrovsky úspěšný **Mauri Kunnas** (*Nejveselejší kniha o pirátech*) nebo **Aino Havukainen** a **Samu Toivonen** (*Tatu a Patu*) u nás pravděpodobně kvůli laxní propagaci nakladatelů téměř zapadli, pravý opak platí o **Timovi Parvelovi**. Jeho série o Elle a další o jejím spolužákovi Patem si získaly už mnoho dětských čtenářů, stejně tak šestidílná sci-fi *Kepler62*, jejímž spoluautorem je Nor **Bjørn Sortland** a autorem moderní vizuální podoby ilustrátor **Pasi Pitkänen**.

Stále častěji k nám ze Severu pronikají také komiksy, nezřídka naučné. Takovými jsou například komiksová kniha o dějinách ženské emancipace *Neohrožené ženy* autorky **Marty Breen** nebo komiks **Oleho Mathismoena** o přírodě a eko-

logii *Zelená (se) Země*. Za oběma stojí také norská kreslířka **Jenny Jordahl**. Komiksy **Liv Strömquist** *Ovoce poznání* o ženském přirození a *Nejrudější růže rozkvétá* o lásce z různých odborných hledisek už jsou určeny spíše dospělým, ale zaujmou i věkovou skupinu young adult.

Z autorů fantastiky, která potěší young adult i dospělé, je určitě třeba uvést Norku **Siri Pettersen** a její promyšlenou sérii *Havraní kruhy* (*Ódinovo dítě*, *Plíseň*, *Síla*), na kterou nedávno volně navázala samostatná série *Vardari* (*Železný vlk*) ze stejného univerza. Z finských autorek zaujala čtenáře **Emmi Itäranta** a její lyrická dystopie *Strážkyně pramene*. Vyložené náctiletým je pak určena islandská apokalypsa *Krvavá zima* od **Hildur Knútsdóttir**. Dobrého ohlasu se dostalo již starším, ale stále čteným nevšedním příběhům o upírech a zombiích **Jona A. Lindqvista** *Ať vejde ten pravý* (nedávno mimochodem adaptováno Švandovým divadlem) a *Jak zacházet s nemrtvými*. Pro dospívající vycházejí také moderní odborné publikace zaměřené na poznávání vlastního těla a sexuality – pro kluky je tu švédský *Respekt* od **Intiho Chaveze Pereze**, pro dívky pak *Holčičí kniha* autorského dua **Nina Brochmann** a **Ellen Støkken Dahl**.

Vzestup literatury faktu a reportáží

S pojmy jako *hygge*, *lykke*, *lagom* či *sisu*, spojenými s životním stylem či mýtem národní povahy, se setkal už asi každý. Však také o těchto konceptech vyšla v češtině už celá řada knih. Tyto návody na šťastný a spokojený život ale nelze brát příliš vážně, kvalitou textu i vyumělkovaným provedením ostatně připomínají spíše lifestyleový magazín a jejich životnost bude podobně dlouhá.

Daleko zásadnější stopu zanechává opravdová literatura faktu, která k nám ze Severu proniká stále více. Populárním žánrem je cestopis či jiná forma osobních zápisků blízká esejí, s níž se prolíná vybrané téma z přírodních věd nebo odhalování tajemství některé historické události. Jmenujme například oceánografickou *Knihu o moři* (**Morten A. Strøksnes**), publikaci o horách *Uhrnutí výšinami* (**Henrik Svensen**), bádní o balónové výpravě Salomona Andréeho na severní pól *Expedice* (**Bea Uusma**) nebo kombinaci ichtyologie a kulturních dějin *Tajný život úhořů* (**Patrik Svensson**). Řadu odborných publi-

ací z oblastí psychologie, sociologie nebo etiky vydává nakladatelství Portál (*Instamozek*; *Stůjte si za svým*; *Přecitlivělost není slabost* aj.).

Vstupem nakladatelství Absynt na český trh k nám začala pronikat kvalitní a atraktivně prezentovaná reportážní literatura, a to pochopitelně i ze Severu. Zatím asi nejdiskutovanější knihou z edice Prokletí reportéři je *Jeden z nás* (**Åsne Seierstand**), mapující teroristický útok na norském ostrově Utøya. Za pozornost stojí ale i další tituly zabývající se méně známými případy a postavami posledních dekád – *Dvě sestry*, *Laserový muž*, *Střelba v Kodani* aj. Všechny představují důležité svědectví o událostech, které ovlivňují současný svět, a varují před extremismem a nesvobodou.

Perly severské klasiky

Nezanedbatelnou část severské literatury na českém trhu tvoří i klasika, ať už reedice starších překladů, či úplně nové překlady dosud nevydaných děl. Specifickou oblastí je literatura staroseverská, tedy zejména ságy a další literární útvary ze středověkého Islandu a Norska. Díky aktivnímu badatelskému týmu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy se čeština může v poslední době pochlubit snad více překlady ze staroseverštiny než jakýkoli jiný jazyk. Vedle zcela nových překladů (*Eddica Minora*; *Lživé ságy starého Severu*; „A tehdy pronesl strofu...“) vycházejí i revidovaná a doplněná vydání již existujících (*Staroislandské ságy*; *Sága o svatém Óláfovi*). Ze starších literárních památek stojí bezesporu za zmínku také nové vydání finského eposu *Kalevala*, doplněné rozsáhlými komentáři a studiemi.

Řada významných edičních počínů se zaměřuje na velké autory 20. století, a v češtině se tak objevují u nás dosud neznámá díla kanonických spisovatelů. Uvedme z Norska **Tarjeie Vesaase** (*Bělidlo*), ze Švédska **Ingmara Bergmana** (*Hodina vlků*; *Úsměvy letní noci*), z Finska **Miku Waltariho** (*Vlak osamělého muže*; *Město smutku a radosti*) či **Penttiho Saarikoskiho** (*Dopis pro mou ženu*; *Čas v Praze*) nebo z Islandu **Halldóra Laxnesse** (*Křesťanství pod ledovcem*).

Méně vydávané, ale důležité

Ve stínu románů stojí povídky, které je kvůli jejich nevalným prodejům obtížné prosadit k vy-

dání v knižní podobě. Řada z nich se k nám dostane jen díky studentským univerzitním projektům. Za zmínku stojí antologie finského podivna

Lesní lišky a jiné znepokojivé příběhy a povídek ze severního Finska *Za letních nocí se tu nespí lehce*. Dále pak máme k dispozici povídkové knihy dánských autorů **Dorthe Nors** (*Na hraně*) a **Jørna Riela** (*Arktické safari*), norských **Bjartehe Breiteiga** (*Fantomové bolesti*), **Johana Harstada** (*Záchrana*) a **Merethe Lindstrøm** (*Hosté*), svérázné Finky **Rosy Liksom** (*Život je jen náhoda*; *BamaLama*; též román *Paní plukovníková*) či Islandana **Gyrðira Eliásona** (*Mezi stromy*). Velké množství povídek (a ukázek z románů) lze najít také v ediční řadě

čitanek nakladatel-

ství Labyrinth; zatím vyšla *Norská čítanka*, *Švédská čítanka* a *Finská čítanka*, na letošní rok se chystá dánská. Významné jsou také texty v tematických číslech časopisu *Plav*.

Ještě menší zájem projevují čtenáři o poezii a drama, čemuž odpovídá i četnost jejich vydávání v překladu. Básně se tu a tam objevují na stránkách literárních časopisů (*Plav*, *Tvar*, *H_aluze*, *Weles*), knižní vydání jsou ojedinělá. K dispozici máme například výbor ze švédského nobelisty **Tomase Tranströmera** *Přijde smrt a vezme ti míry*, výbor básní norského jazzového básníka **Jana Erika Volda** *Malý kruh* a zcela novou antologii finské lyriky zahrnující texty od poloviny 16. století do 80. let 20. století *Bílé přeludy na vlnách*. Se současnými dramaty seznamuje *Pět severských her* – každá země je zastoupena jedním dramatem – nebo výbory *Tři hry* od Švédů **Larse Noréna** a **Sary Stridsberg**.

Na závěr zbývá ještě zmínit literaturu specifických geografických a jazykových oblastí evropského Severu, která k nám výrazněji začala pronikat až v posledních letech. Zatím jediným u nás vydaným grónským románem je otevřená generační výpověď *Homo sapienne* **Niviaq Korneliusen** o mladých lidech různé sexuální orientace. Vůbec prvním překladem přímo z faerštiny, jazyka ostrovů mezi Grónskem a Skandinávií, je antologie *Álf ze Zlatého kamene*. *Pověsti a pohádky*

z *Faerských ostrovů*. Stejně pionýrským počinem je překlad mytologického románu **Bengta Pohjanena Faravidova říše**, jehož originál je v jazyce meänkieli, kterým se mluví na severní hranici Finska a Švédska.

Jak je z uvedeného nástinu patrné, severská literatura v českých překladech je v posledních

letech natolik bohatá, že by si každá země či žánr zasloužily samostatný článek, ne-li hned několik. Díky pestrosti a hojnosti vydávaných titulů mohou inspirativní severské země čtenáři poznávat z mnoha úhlů pohledu, snad i daleko podrobněji než leckterý jiný evropský region.

MICHAL ŠVEC | michal@skandinavskydum.cz

Bibliografie překladů a semináře

Obsáhlé bibliografie překladů severských literatur vydal Skandinávský dům v brožurách Současná dánská, finská, norská a švédská literatura. Každá brožura začíná článkem s přehledem trendů dané národní literatury a dále obsahuje mj. několik rozhovorů s českými překladateli. Brožury jsou volně dostupné online a za cenu poštovního je možné objednat je do knihoven i v tištěné podobě. Pro knihovníky nabízí Skandinávský dům také odborné semináře o současné severské literatuře.

Kde se o severské literatuře dozvědět víc?

Informace o nově vydaných titulech i knihách, které se chystají v blízké době k vydání, zveřejňuje Skandinávský dům na svých webových stránkách v sekci *Kulturní servis – Nové severské knihy*. Od roku 2020 se jednou měsíčně koná Severský literární salón online, streamovaná diskuse s překladatelem o vybrané knižní novince; záznamy jsou dostupné na YouTube kanále Skandinávského domu. Ten na sociálních sítích spravuje i profil #ReadNordic zaměřený výhradně na severskou literaturu. Kvalitní recenze nabízejí severské sekce portálu *iLiteratura.cz*, do kterých přispívají přední čeští severštináři. Informace ze světa překladatelů jsou dostupné na webu a facebookové stránce spolku Překladatelé Severu.

Události

Chování paměťových institucí v kyberprostoru

Víte, jak se správně chovat v prostředí internetu a jaké aktuální bezpečnostní hrozby na vás v online světě čekají? Na tyto otázky se zaměřilo pokračování semináře, který společně pořádaly Český komitét Modrého štítu (ČKMŠ), CESNET, z. s. p. o., a Uměleckoprůmyslové museum v Praze (UPM). Druhé setkání s názvem *Bezpečné chování paměťových institucí v kyberprostoru II* proběhlo 19. 9. 2022 v Multifunkčním sále UPM.

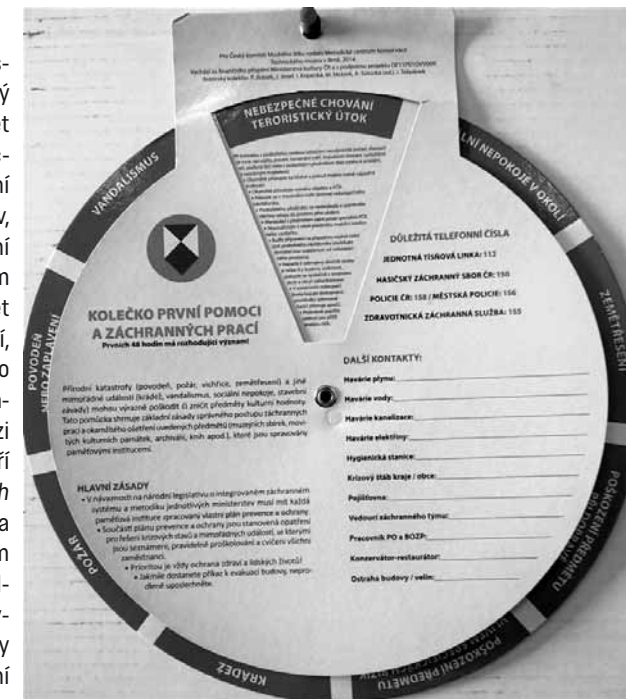
Český komitét Modrého štítu, jenž se zabývá preventivními opatřeními při ochraně kulturních statků a také konkrétní pomocí v krizových si-

tuacích, u nás funguje od roku 2000. Je konsorciem organizací působících v oblasti ochrany a péče o kulturní a přírodní dědictví. Mezi jeho

členy patří Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s., Rada galerií ČR, Český výbor ICOM, z. s., Český národní komitét ICOMOS, z. s., Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP), Česká archivní společnost, z. s., Národní památkový ústav, Národní filmový archiv a Odbor archivní správy Ministerstva vnitra. Pod vedením své předsedkyně Jany Součkové komitét pravidelně pořádá i nejrůznější školení, semináře, konference a workshopy pro pracovníky paměťových institucí a připravuje rozličné metodické manuály. Mezi jeho zásadní vydavatelské počiny patří např. *Kolečko první pomoci a záchranných prací* (viz foto vpravo), což je pomůcka určená přímo do terénu, využitelná během přírodních katastrof či jiných mimořádných událostí, v rámci nichž mohou být výrazně poškozeny nebo zničeny předměty kulturní hodnoty. První, resp. druhé vydání (2004, 2014) tohoto materiálu, jenž shrnuje základy správného postupu při záchrane a následném ošetření sbírek, mělo takový úspěch, že následovalo vytvoření jeho speciální podoby pro knihovní fondy (2019). Pozornost si *Kolečko* získalo i v zahraničí. Koncem roku 2021 vyšla jeho polská verze a licenci mají podepsanou i kolegové ze Slovenska.

Na začátku roku 2020, kdy se uskutečnila první přednáška na téma **Bezpečné chování paměťových institucí v kyberprostoru** (viz foto nahoře), jsme ještě netušili, jak velmi budou kybernetická bezpečnost a spolehlivé fungování pracovníků kulturních organizací ve virtuální realitě aktuální. Znovu jsme se setkali po více než dvou letech, během nichž jsme se kvůli různým opatřením určeným ke zmírnění koronavirové pandemie ocitli „uvězněni“ právě v digitálním prostoru. V této době jsme se snažili více či méně úspěšně proplouvat léčkami hackerů i je-

jich všudypřítomnými ataky. Jak se s takovou situací vypořádat, a zejména jak nepříspět vlastní vinou k šíření potenciálních hrozeb, se stalo náplní semináře v roce 2022.

Do problematiky internetových nástrah i v souvislosti s IT legislativou nás opět zasvětil doc. Jan Kolouch, který se kybernetické kriminalitě dlouhodobě věnuje. Posluchači byli seznámeni zejména s phishingovými, ransomwarovými a malwareovými útoky, které se začaly objevovat v roce 2014 a které cílí na koncové uživatele. Přednáška se dále zaměřila na občansko-právní a trestně-právní odpovědnost za jednání v kyberprostoru. Součástí prezentace byla také základní doporučení, jak se nestát obětí kybernetické hrozby a zároveň jak se nedopustit porušení příslušné legislativy týkající se prostředí internetu a digitálních služeb. Vysvětlili jsme si, jak na některé činy, kterých se někdy vědomě a někdy nevědomě účastníme, pamatuje český právní systém. Samostatná pozornost byla věnována autorským právům a problematice sociálních sítí.

Více informací ohledně chystaných akcí a dalších aktivit ČKMŠ najdete na webových stránkách Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s. (<https://www.modrystit.cz>).

MONIKA BENČOVÁ | amg@cz-museums.cz

Foto: archiv AMG

Klasika se neoposlouchá

Knižní trh v České republice se vyznačuje mnoha zvláštnostmi, třeba vysokým počtem titulů. Mnoho literárně či věcně nekvalitních knih, redakčně odbytých a bez rozmyslu vrhnutých na knižní pulty, zastihuje ty kvalitní. Většina produkce navíc vychází v malých nákladech a nakladatelé jsou smířeni s tím, že se nad nimi brzy zavře voda. Audioknižní trh je mnohem křehčí, protože prostředky vynaložené na přípravu audioknihy bývají srovnatelné s vydáním tištěné knihy, ale počet posluchačů je stále násobně menší než počet čtenářů. Audioknižní vydavatelé tedy nemohou zdaleka tak riskovat. Naštěstí jsou tu klasické tituly, které už své kvality prokázaly, a tedy jejichž vydáním nikdo neprohloupí.

Odkaz antiky

Klasickou literaturou přirozeně nemyslíme pouze díla antických spisovatelů, byť i tento druh klasiky se do zvukové podoby probíjával. K poslechu jsou zejména starší nahrávky. Třeba výběrové ukázky z *Illiady* a *Odysseje* v přednesu Karla Högera a Ludka Munzara představil Supraphon na gramofonové desce v roce 1968 a nyní jsou nestárnoucí Homérova slova dostupná v digitalizované podobě v této nadčasové interpretaci. Stejně tak před čtyřmi lety vydal Supraphon *Antickou knihovnu*, rozhlasový projekt z roku 1970, ve kterém Jiří Adamíra a Radovan Lukavský čtou z děl Platóna, Aristotela či Plútarcha.

Není bez zajímavosti, že Platón se několikrát vyjadřuje kriticky o písemném zápisu, který myšlenky umrtví. Text je pro něj zamrzlá schránka, která velebně mlčí. Pokud se čtenář snaží porozumět zapsanému textu a čte jej opakovaně, vyjevuje se mu stále to samé. I proto volí tento antický filozof formu dialogu, kterým myšlenky rozehrává a oživuje. Poučený přednes tedy antickým dílům nejen lichotí, ona byla přímo pro předčítání napsána.

Povinně doporučené, tedy odmítané

Jen zlomek literárních děl přežije první vydání a dočká se dalších a dalších reedicí. Nadčasové a nestárnoucí texty však kultura v dobré víře zařadí do kulturního základu, který je třeba předat dalším generacím, a vzdělávací systém se toho úkolu s radostí ujme. Titulům klasické literatury

tedy neuniknou středoškoláci, kteří bez jejich znalosti neodmaturují, ani žáci na druhém stupni základních škol, kteří se nesnaží příslušné knihy ani otevřít. Záchraný kruh hledají ve filmových či komiksových adaptacích, jenže tato zpracování opouštějí text, a tedy o literárním dílu vypoví jen málo.

Audioknižní vydání text nemění, pouze převádí do zvukové podoby. Pokud je audiokniha zdařilá, kvalitní přednes nabídne posluchači zároveň interpretační klíč, díky kterému se v dílu lépe zorientuje. Mnozí učitelé házejí audioknihy do stejného pytle jako filmy či komiksy a šmahem je odmítají. Přitom jedním ze způsobů, jak vzbudit zájem o klasická díla literatury, který pedago-

gové sami využívají, je nahlas přečíst ukázku a přednesem navést třídu k lepšímu porozumění.

Digitální distributor audioknih Audiolibrix dokonce nabízí zlevněnou kolekci Povinná četba, ve které jsou zařazeny jak starší krácené nahrávky, tak nové dramatisace. Zmínit můžeme zdařilé, na CD nosičích vydané dramatisace *Jméno růže* od Umberta Ecce (Radioservis, 2012), *Neviditelný* od Jaroslava Havlíčka (Radioservis, 2019), *Velký Gatsby* od Francise S. Fitzgeralda (Radioservis, 2021) nebo pro rozhlas upravené *Staré pověsti české* od Eduarda Petišky v podání Vilmy Cibulkové a Jana Štastného (Radioservis 2019), nekrácené *Povídky malost-ranské* od Jana Nerudy (Audiostory 2007) či *Povídky z jedné a z druhé kapsy* od Karla Čapka (Popron Music, 2013).

Literární kánon a starší nahrávky

Není snadné vymezit, co ještě do klasické literatury patří, a co už ne. Jisté texty nadčasové, kterým se dostalo všeobecného uznání a byla jim přiznána vysoká umělecká hodnota. Z povahy takového časového prověření bývají do literárního kánonu vřazována díla starší. Často je jejich vstupenkou do elitního kroužku jakási příkladnost, s níž reprezentují určitý literární jev či žánr. Předpokládá se, že bez obeznámenosti s literární tradicí nelze důstojně navázat v literární tvorbě, tedy bez pročtení se klasikou nelze kvalitně psát ani literaturu současnou. Autor musí nejprve zemřít, aby se klasikem mohl vůbec stát a jeho dílo mohlo být správně oceněno.

Tato dokonalá vzorová díla, pokud se nepřičila režimu, byla před rokem 1989 dostupná ve velkých nákladech, u kterých nikdo nepředpokládal, že se do roka vyprodají. Audioknižní zpracování se však realizovalo převážně pro potřeby rozhlasu ve zkrácených nahrávkách, vysílaných v rámci Četby na pokračování či dramatisací. Ani gramofonové desky nebo kazety celé knihy nepojmuly.

Výjimkou byly tituly nahrané Knihovnou a tiskárnou pro nevidomé Karla Emanuela Macana (KTN). Ze zdařilých nahrávek KTN mohou mít nyní potěšení i další posluchači, neboť je po remastrování vydává Tympnum. Jmenovat můžeme třeba Boccacciův *Dekameron* v podání Rudolfa Pellara (Tympnum, 2020).

Klasika versus trh

Současní nakladatelé sice chápou, že o klasická díla je zájem dlouhodobý, přesto netouží vydávat knihu roky držet ve skladech a pozvolna vyprodávat. Z velkých nakladatelských domů se klasické literatuře věnuje pouze Euromedia Group prostřednictvím značky Odeon. Čtenáři však nejsou nelibě, pokud díla klasické literatury nejsou dostupná v knihkupectví kdykoli a kdekoli.

Audionakladatelé přistoupili k nahrávání klasiky relativně nedávno. Často nejprve mapovali terén, zda se jim takový krok vyplatí, i hledali způsob, jak tyto nestárnoucí tituly představit. V případě starších titulů se totiž audiokniha nemůže opírat o popularitu novinkové knihy, není vhodné přejímat na booklet motiv z knižní obálky či odkazovat na filmovou adaptaci. Zdá se však, že klasický titul má díky všeobecné známosti sílu prosadit se sám, a prodejní čísla odrážející setrvalý zájem dokáží obhájit návratnost nekráceného audioknižního zpracování.

Obstál ani ne tříhodinový Dykův *Krysař* v podání Vladislava Beneše (Tympnum 2012) či jen o hodinu v plné verzi delší Hemingwayův *Starzec a moře* namluvený Ladislavem Mrkvíčkou (Tympnum, 2007). Už nebyl důvod couvnout před vícestránkovou klasikou, pominula nutnost ji krátit či upravovat. Navzdory desítkám rozhlasových dramatisací má konečně český posluchač možnost se potkat s klasickými díly světové i české literatury v plné verzi.

Nekrácená vyšla *Válka s mloky* Karla Čapka načtená Lukášem Hlavíčkou (Tympnum 2021) či je k dispozici nekrácený *Stín kapradiny jeho*

bratra Josefa v podání Igora Bareše (OneHotBook, 2018). K poslechu se nabízí už celá pětice titulů od E. M. Remarqu v plné verzi: *Noc v Lisabonu* (OneHotBook, 2022), *Tři kamarádi* (OneHotBook, 2020), *Jiskra života* (OneHotBook, 2020), *Nebe nezná vyvolených* (OneHotBook, 2019) a *Na západní frontě klid* (OneHotBook, 2018). Martin Stránský načel třicetihodinovou *Sophiiinu volbu* od Williama Styrona (OneHotBook, 2020) a Vladislav Beneš více než padesátihodinového *Hraběte Monte Christo* od Alexandra Dumase (Témbra, 2022).

Obhájci klasických hodnot

U klasických děl je audioknižní zpracování přijímáno s většími rozpaky, jako kdyby šlo o prohrášek proti samotné knižní tradici a upřednostnění poslechu před četbou bylo vnímáno jako slabost. Například vydavatel Pavel Socha, který se pustil do bohubilého záměru vydávat audioknihy na CD nosičích ve formátu MP3 a vybírá si právě českou klasiku, se za toto počinání téměř omlouvá: *Projekt byl od počátku prezentován jako alternativa, nikoliv konkurence klasické knihy. Chci nabídnout lidem, kteří mají z jakýchkoli důvodů problém s četbou nebo chtějí jen smysluplně trávit čas například během cestování nebo chtějí prostě jen relaxovat, alternativu.*

Z jeho produkce mají posluchači možnost se v podání Jiřího Štědrone seznámit s Jiráskovou *Filosofskou historií* (2017), Erbenovou *Kyticí* (2017), Čechovým *Novým epochálním výletem pana Broučka, tentokrát do XV. století* či Haškovou *Školou humoru* (2017).

Uvolněná práva a přehršel audioverzí

Knižní i audioknižní aktivitu však podpoří, když nějaké klasické, leč stále populární dílo zestárne natolik, že se uvolní práva na jeho vydání. Pak si

nejen čtenáři, ale posluchači mohou vybírat hned z několika zpracování oblíbeného titulu. Příkladem může být již zmiňovaný *Velký Gatsby* Francise S. Fitzgeralda, kterého mezi lety 2013 až 2021 uvedla na trh vydavatelství Leda (čte Michal Jagelka), OneHotBook (čte Filip Čapka), Radioservis (vícehlasá dramatizace) a Publixing (ve slovenském překladu čte Michal Domonkoš). Podobně na počátku roku 2020 vyšel román George Orwella *1984* ve vydavatelství OneHotBook (čte David Novotný a Zbyšek Horák), AudioStory (čte Jaromír Meduna, Jitka Moučková a Jan Vondráček), Tympanum (čte Vasil Fridrich) a Publixing (slovenský překlad čte Ivo Gogál). Obdobně pak vyšla ve více vydáních i Orwellova *Farma zvířat*.

Digitální mistři slova

Škoda jen, alespoň pro knihovny, že klasická díla nahrávají i nakladatelé, kteří ani neuvažují o pevném nosiči a audioknihy nabízejí pouze v elektronickém formátu. Přestože zrovna u klasiky je poměr nahrávek dostupných na kompaktních discích vyšší než u jiných žánrů, stejně si třeba tituly z edice *Mistři slova* na CD nekoupíte. Přitom tato řada z produkce Audiotéky nabízí nasmírně zdařilé interpretace klasických děl; namátkou Flaubertovu *Paní Bovaryovou* v podání Valérie Zawadské, *Spalovače mrtvol* od Ladislava Fuksa (načetl Miroslav Táborský) či Feuchtwangerovu *Židovku z Toleda* (načetl Aleš Procházka).

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

LUKÁŠ VAVREČKA

| lukas.vavrecka@upce.cz

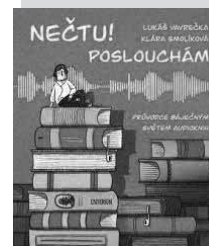
Foto: Lukáš Vavrečka

Příště: **Non-fiction tituly**

Z knihovny knihovnické literatury

Zajímavé knižní novinky

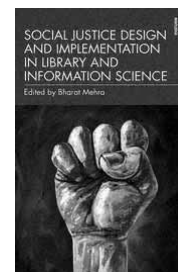
Publikace jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR, v databázi knihovnické literatury KKL (<https://aleph.nkp.cz/cze/klk>).

VAVREČKA, Lukáš a Klára SMOLÍKOVÁ.
Nečtu! Poslouchám: průvodce báječným světem audioknih. II.
Kateřina Illnerová.
Praha: Euromedia Group, 2022. 191 s.
ISBN 978-80-242-81261

Kniha je pozoruhodný titul, který představuje syntézu informací, zábavy i velmi vkusného provedení, což je zásluha celého týmu tvůrců, který se na zpracování publikace podílel. Rady, kde knihy poslouchat a jak si je užít, sepsali dva spisovatelé, kteří sami audioknihy milují a patří mj. také ke kmenovému autorskému kolektivu časopisu *Čtenář*. Věř, že poslech mluveného slova může obohatit psané slovo a díky poslechu se k literatuře může vrátit i ten, komu čas na čtení nezbyvá. Soustředit se na mluvené slovo ovšem vyžaduje cvik, důležitá je také schopnost rozpoznat kvalitní audioknihu. Kniha obsahuje seriózní informace podané vážným způsobem a odlehčení formou vložených komiksových stránek, na nichž se podílela ilustrátorka K. Illnerová. Celek působí odlehčeně, ale lze se z něj poučit o mnoha aspektech výroby a používání audioknih. Publikace odkazuje na mnoho titulů a zde je příležitost využít moderní média. U odkazů najdeme QR kódy na stránky, na nich si můžeme poslechnout ukázky či se dočíst podrobnosti o daném titulu. Nahlédneme do studia, kde audioknihy pod vedením zkušených režisérů vznikají, a dozvíme se, co o knihách

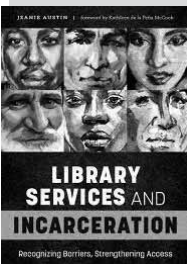
k poslechu říkají herci, kteří je načítají, či samotní autoři děl.

MEHRA, Bharat, ed.
Social Justice Design and Implementation in Library and Information Science. New York: Routledge, first published in 2022. 312 s.
ISBN 978-0-367-65382-8

Sborník případových studií, které úspěšně implementovaly téma sociální spravedlnosti do strategií k podpoře dosažení celospolečenských změn a zvýšení sociálního dopadu. Každá kapitola sbírky představuje nejrůznější inovativní postupy a fungující příklady, jak navrhnout a implementovat téma sociálního začleňování v rámci oboru knihovnictví a informační věda s cílem dosáhnout smysluplných výsledků v místním, regionálním, národním a mezinárodním prostředí. Celosvětová pandemie přinesla mnoho příkladů inovativních případů sociálního začleňování z prostředí knihoven a dalších institucí: zeleninové zahrádky, farmářské trhy, doručování knih drony, potravinové banky, testovací a vakcinační místa a další. Příklady jsou z nejrůznějšího prostředí: vysokoškolských, veřejných, školních a specializovaných knihoven, muzeí, archivů a dalších institucí souvisejících s informacemi. Snaží se nabídnout perspektivní strategie, které překračují historicky zakořeněné a zastaralé představy o neutrálním postoji a pasivních přihlížejících. Publikace ukazuje společné body

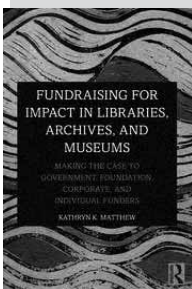
oboru knihovnictví a informační věda a interdisciplinárních teorií s tradičními i netradičními metodami výzkumu a praxe. Také ukazuje, jak podporovat principy sociální spravedlnosti, jako je férovost, spravedlnost, inkluze, rovnost a posílení postavení všech lidí, včetně těch na okraji společnosti.

AUSTIN, Jeanie. Library Services and Incarceration: recognizing barriers, strengthening access. Chicago: ALA Neal-Schuman, 2022. 186 s. ISBN 978-0-8389-4945-0

Kniha poskytuje knihovníkům nástroje, jak se co nejlépe vypořádat s úskalími při jejich interakci s vězeňským a policejním systémem převážně v prostředí Spojených států amerických. Spojuje teorii s reálnými příklady z praxe a popisuje, jak poskytovat účinné služby lidem ovlivněným vězněním. V rámci poslání knihoven, které umožňují vzdělávání a zajištění přístupu k informacím pro všechny návštěvníky, se knihovnická profese musí vyrovnat s důsledky rozsáhlého věznění, které poznamenává každodenní život lidí ve Spojených státech a má velký dopad především na Afroameričany, původní obyvatele a osoby jiné barvy pleti, LGBTQ a lidi žijící v chudobě. Autorka pracuje jako knihovnice v programu Vězeňské a návratové služby Veřejné knihovny v San Francisku. Text zahrnuje praktické informace o službách ve veřejných a vysokoškolských knihovnách a v knihovnách v detenčních centrech pro mladistvé a věznicích. Důrazně se zasazuje o přehodnocení průsečíků mezi knihovnictvím a karcerálními systémy a ukazuje cestu k různým možnostem. Sdílí cenné případové studie různých knihoven, které v současné době poskytují přímé i nepřímé služby, včetně vzdělávacích programů, knižních klubů, poskytování knihovních prostor, pojízdných knižních vozíků a vzdálených referenčních služeb. Diskutuje o metodách podpory návratu do zaměstnání prostřednictvím

knihovního fondu a programů knihoven, poskytuje rady ohledně podpory komunitních skupin a pomoci v rámci přechodného bydlení a mnoho dalších užitečných informací.

MATTHEW, Kathryn K. Fundraising for Impact in Libraries, Archives, and Museums: making the case to government, foundation, corporate, and individual funders. New York: Routledge, first published in 2022. 269 s. ISBN 978-1-03-211962-5

Praktické rady, které pomohou knihovnám, archivům a muzeím přehodnotit způsob využití svých zdrojů tak, aby podpořil komunity a pomohl navázat produktivní vztahy s jinými organizacemi, jednotlivci, firmami a státní správou. Kniha čerpá z poznatků získaných z rozhovorů s více než stovkou mezinárodních odborníků z oblasti LAM (Libraries, Archives and Museums – knihovny, archivy a muzea), zkoumá běžné výzvy v oblasti fundraisingu, kterým čelí instituce LAM všech typů a velikostí. V dnešní dynamické době, kdy se mnohé LAM instituce snaží zůstat relevantní a životaschopné, je zásadní, aby dokázaly sdělit svou prospěšnost komunitám. Publikace představuje pět pracovních postupů používaných v oblasti komunitního rozvoje a ukazuje, jak mohou instituce pomoci vyhodnotit a komunikovat její dopad, zaměřit se na činnosti související s vlastním posláním a efektivně využívat osvědčené strategie fundraisingu. V knize jsou uvedeny medailony rozhovorů spolu s návody realizovatelných postupů, které je možné při hledání dalších finančních zdrojů přizpůsobit specifické situaci. Seznamuje s různými formami fundraisingu, které mohou pomoci zajistit zdroje, včetně výzev, speciálních akcí, digitálních médií a firemní filantropie.

VLADANA PILLEROVÁ
| vladana.pillerova@nkp.cz

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*.

V severovýchodní Indii existuje více než 50 000 vzácných rukopisů uložených v různých památkových centrech, které ohrožuje klima tropické savany. Severovýchodní část Indie má největší rozmanitost kultur v zemi (přes 40 původních kmenů). Je zde uchováno mnoho rukopisů napsaných původními obyvateli v různých jazycích a dobách. Obrovské množství rukopisů je v Indii uloženo ve výzkumných ústavech, archivech, muzeích, soukromých sbírkách, náboženských institucích a knihovnách. Většina je velmi unikátní a vzácná. Vzhledem k tomu, že jsou rozprostřeny po celé zemi, nelze dát všem náležitou pozornost, tisíce z nich jsou zanedbané. V roce 2003 vznikla Národní komise pro rukopisy, která měla vybudovat nezbytnou infrastrukturu pro řádnou péči o rukopisné sbírky. Komise přijala mnoho iniciativ, jak rukopisy uchovat a digitalizovat, přesto většina rukopisů kvůli nesprávné péči degraduje. Jejich degradaci lze minimalizovat opatřeními preventivními a intervenčními. Od roku 2011 dochází k postupné digitalizaci rukopisů ve střední a severní Indii. Odhadem je v celé Indii uloženo asi pět milionů rukopisů, napsaných na různých materiálech (palmové listy, stromová kůra, banánové listy, dřevo). Představují základní národní hodnoty a historii indické kultury.

(*IFLA Journal – Volume 48, Number 2, May 2022, s. 282–288*)

Výroční výstava Bavorské státní knihovny s názvem Facing the Balkans obsahuje sto fotografií známého novináře Haralda Schmitta z jeho cest jihovýchodní Evropou. Výstava ukazuje lidi v každodenních i mimořádných situacích, od zážitků z dovolené po svatby a úmrtí. Fotografie konfrontují diváka s vlastními předsudky o Balkánu, dávají řadu otázek a ukazují heterogenitu Balkánu. Již před 50 lety popsal dějiny jihovýchodní Evropy Mathias Bernath. Další autoři odkazovali k formativním dědictvím jako je byzantská a osmanská kultura, která odlišovala Balkán od zbytku Evropy. Jiní považovali Balkán za přechodovou zónu mezi Evropou a Orientem, jako průsečík různých kultur. Od 19. století měli západoevropští autoři s Balkánem spojenou řadu záporných stereotypů,

v nejlepším případě tam žili „ušlechtilí divoši“, nedotčení moderní civilizací. Harald Schmitt ve svých fotografiích zachycuje rozmanitost každé země jihovýchodní Evropy. Jihovýchodní Evropa je region, kde skončil poválečný evropský mír, kde bylo více než 120 000 mrtvých, miliony vysídlených obyvatel, nespočet uprchlíků a „balkánská válka“ přinesla tomuto regionu trvalá traumata, která se odrážejí ve všech oblastech umění. (*Bibliotheksmagazin, Jahrgang 17, Ausgabe 50, Nr. 2, Mai 2022, s. 60–66*)

Slovenská národní knihovna si uvědomuje potřebu knihovníka specializujícího se na práci s dětmi a mládeží, vidí tuto specializaci jako nevyhnutelnou pro další směřování knihoven. Přípravuje akreditovaný kurz určený nejen dětským knihovníkům, ale i všem zájemcům pracujícím v odděleních pro děti a mládež nebo ve školních knihovnách. Orientace na dětského uživatele je smysluplná a úsek literatury pro děti a mládež je živý organismus. Vzdělaný dětský knihovník, disponující znalostmi z oblasti knihovnické vědy, by měl být především knihovníkem, který knihovnu službami doslova oživuje. Být dobrým a kvalifikovaným člověkem ještě automaticky neznamená poskytovat i dobré služby dětským uživatelům. Tito kolegové jsou součástí knihovny – podílejí se na formě a obsahu knihovního fondu, participují na vizích, plánech a úkolech celé knihovny, vykonávají administrativní činnost. Navíc se specializují na práci s dětmi a mládeží, která si vyžaduje celou jejich osobnost. Poskytovat dobré služby znamená i usilovat o oživení, rozvíjení knihovny, resp. aspoň její části. Dětský knihovník je v neustálém procesu profesního i osobnostního růstu. Svým působením se podílí i na rozvoji dětského uživatele, když sleduje nejen jeho fyzický vývoj, ale i jeho emocionální rozvoj. Při přípravě akcí i prostřednictvím každodenních knihovnicko-informačních služeb poznává charakteristické rysy určité věkové kategorie uživatelů a na základě získaných poznatků se snaží připravit speciální program. Knihovník děti v průběhu praxe postupně poznává, ale pokud přicházejí i individuálně, nemívá dostatek času na poskytnutí specifické služby. Pak vychází ze svých zkušeností a praxe. (*Knížnica – ročník 23, číslo 2, 2022, s. 23–39*)

Před 165 lety, **3. 12. 1857**, se narodil **Joseph Conrad** († 1924), anglický spisovatel polského původu (vl. jm. Józef Teodor Konrad Nalecz Korzeniowski). Debutoval v roce 1895 románem *Almayerův vzdušný zámek*, po němž následovala např. slavná novela *Srdce temnoty* či romány *Lord Jim*, *Nostramo*, *Tajný agent*, *Náhoda*, *Vítězství*, *Před očima západu*, *Hranice stínu*, *Zlatý šíp* či *Únik*.

Před 120 lety, **3. 12. 1902**, se narodila česká herečka a spisovatelka **Olga Scheinpflugová** († 1968), manželka Karla Čapky, v letech 1929 až 1968 členka činohry Národního divadla v Praze, autorka divadelních her, *Českého románu* či knihy *Byla jsem na světě*.

Před 290 lety, **4. 12. 1732**, zemřel anglický dramatik a básník **John Gay** (* 1685), autor proslulé *Žebrácké opery*, kterou adaptovali např. Bertolt Brecht s Kurtem Weilem či Václav Havel. Před 90 lety, **4. 12. 1932**, zemřel **Gustav Meyrink** (* 1868), německý spisovatel spjatý s Prahou, autor románů na pomezí reality a neskutečna *Golem*, *Zelená tvář*, *Bílý dominikán*, *Anděl západního okna* či *Valpuržina noc*.

Před 80 lety, **6. 12. 1942**, se narodil rakouský prozaik, dramatik a básník **Peter Handke**, nositel Nobelovy ceny za literaturu (2019) a Ceny Franze Kafky (2009), autor her *Spílání publiku* či *Sebeobviňování* a románů *Nežádané neštěstí*, *Dětský příběh*, *Zvláštní žena* nebo *Číňan bolesti*.

Před 190 lety, **8. 12. 1832**, se narodil norský spisovatel **Bjørnstjerne Bjørnson** († 1910), mj. autor *Selských povídek*, třetí nositel Nobelovy ceny za literaturu (1903).

Před 160 lety, **8. 12. 1862**, se narodil francouzský dramatik **Georges Feydeau** († 1921), autor dodnes populárních bulvárních komedií, např. *Brouk v hlavě*.

Před 140 lety, **12. 12. 1882**, se narodil **Jiří Mahen** († 1939), knihovník, český spisovatel, dramatik a publicista.

Před 105 lety, **16. 12. 1917**, se narodil anglický spisovatel **Arthur C. Clarke** († 2008), jeden z nejvýznamnějších autorů sci-fi a vědeckopopulární literatury, autor proslulého díla *2001: Vesmírná odysea*, zfilmovaného režisérem Stanleym Kubrickem; kniha má další dvě pokračo-

vání *2010: Druhá vesmírná odysea* a *2061: Třetí vesmírná odysea*; dále napsal např. knihy *Rajské fontány*, *Zpěv vzdálené země*, *Oceánem hvězd* či trilogii *Setkání s Rámou*, *Návrat Rámy* a *Zahradu Rámovu*.

Před 135 lety, **17. 12. 1887**, se narodil a před 65 lety, **14. 12. 1957**, zemřel **Josef Lada**, český malíř, ilustrátor a karikaturista a autor moderních po-

hádek, próz a veršů pro děti. Vytvořil množství ilustrací k dílům pro dospělé i pro děti; ilustroval např. knihy Havlíčka Borovského, Erbeny, Basse, Seiferta či Hrubína, neomyslitelně je spjat s Haškovými *Osudy dobrého vojáka Švejka*. Převyprávěl Ezopovy bajky a napsal knížky *O kocourkovi Mikešovi*, *O chytré kmotře lišce*, *Pohádky naruby* či *Nezbedné pohádky* a dvě autobiografie: *Vzpomínky z dětství* a *Kronika mého života*.

Před 105 lety, **21. 12. 1917**, se narodil německý spisovatel **Heinrich Böll** († 1985), který patřil k předním německy píšícím poválečným autorům.

V roce 1972 mu byla udělena Nobelova cena za literaturu. V roce 1949 se proslavil protiválečnou novelou *Vlak dojel přesně*, po níž vydal romány *Kdes byl, Adame?*, *A neřekl jedině slovo*, *Dům bez pána*, vrcholné romány *Biliár o půl desáté* a *Klaunovy názory*, novelu *Konec jedné služební jízdy*, román *Skupinový snímek s dámou*, novelu *Ztracená čest Kateřiny Blumové* či pozdní román *Ženy v krajině s řekou*. Všechny je známe i z českých překladů.

Před 40 lety, **24. 12. 1982**, zemřel francouzský spisovatel **Louis Aragon** (* 1897), spoluzakladatel surrealismu, později levicově orientovaný stoupenec socialistického realismu, autor románů *Aurelián*, *Blanche aneb Zapomnění* aj.

Před 450 lety, **27. 12. 1572**, se narodil a před 390 lety, **13. 12. 1622**, zemřel **Jan Campanus Vodňanský**, latinsky píšící český humanista a profesor pražské univerzity, který se stal hrdinou románu Zikmunda Wintra *Mistr Campanus*.

Před 90 lety, **28. 12. 1932**, se narodil argentinský spisovatel **Manuel Puig** († 1990), z jehož díla je nejznámější román *Polibek pavoučí ženy*, který byl zfilmován a vznikl podle něj i úspěšný broadwayský muzikál.

Portréty archiv autora

Kulturzentrum Klášterec nad Ohří na principu udržitelnosti

s. 404–406

← Vstupní vestibul kulturního centra nabízí i posezení na schodech pro menší kulturní akce

Foto: Daniel Socha

↓ Kulturzentrum stojí ve středu města

Foto: Filip Šlapal

← V přízemí se nachází dětská knihovna, kavárna a dětský koutek, v patře pak oddělení pro dospělé

Foto: Daniel Socha

↑ Přístup do venkovní čítárny vede z oddělení pro dospělé

Foto: Filip Šlapal

↑ Velký sál s pódium a balkonem je vybaven moderní technikou; v přísálí je bar

← V přízemí kulturního centra se nachází galerie výtvarného umění s pravidelnými výstavami

← Chlapec s flétnou, bronzová socha od neznámého umělce, zdobí městskou knihovnu; městu ji věnoval Václav Šimonovský, místní majitel muzea hodin

Foto: Daniel Socha

Nová hvězda mezi knihovními regály!

STELLA

- jednostranné i oboustranné regály
- systém základních a návazných dílů
- dřevěné bočnice v síle 25
- celokovové police s vysokou nosností
- možnost přestavení na sklopenou polici
- unikátní systém uchycení polic
- varianta soklem či bez soklu
- zpevňovací kovový rám
- výškově nastavitelné nožky
- zadní zarážka proti vypadnutí knih
- varianta s LED osvětlením
- široká škála příslušenství a vybavení
- vyrobeno v Česku

 Ceiba®

Ceiba s.r.o.
Jana Opletala 1265
250 01 Brandýs nad Labem-Stará Boleslav
Tel.: 326 911 044, e-mail: info@ceiba.cz

www.ceiba.cz